

Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake nuorisokodille

Kolehmainen Iina

Liljeroos Elina

Helmikuu 2019

Sosiaali-, terveys-, ja liikunta-ala

Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Kolehmainen, Iina Liljeroos, Elina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Helmikuu 2019
	Sivumäärä 55	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty:
Työn nimi Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake nuorisokodille		
Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Johanna Moilanen, Tuija Ketola		
Toimeksiantaja(t) Keski-Suomalainen nuorisokoti		
Tiivistelmä <p>Toimeksiantajana toimi keskisuomalainen nuorisokoti, joka koki tarpeelliseksi kehittää ja edistää nuorisokodissa tehtävää päihdetyötä. Opinnäytetyön tarkoitus oli kehittää päihdetyötä suunnitelmallisempaan suuntaan kyseisessä nuorisokodissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää toimiva päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake nuorisokotiin, jotta nuoren mahdollinen päihdetyöntarve tunnistettaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Opinnäytetyön viitekehys muodostui nuoruudesta ikävaiheena, nuorten päihdekulttuurista, päihdetyöstä, päihdeidenkäytön ilmiöstä sekä lastensuojelun näkökulmasta.</p> <p>Opinnäytetyö oli tutkimuksellinen kehittämistyö. Lisäksi siinä käytettiin tapaustutkimuksellisia menetelmiä. Opinnäytetyön aineiston keruumenetelminä käytettiin haastatteluja, tietokirjallisuutta sekä tieteellisiä tutkimuksia.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset olivat osittain ristiriitaisia kansallisiin tilastoihin verrattuna. Tuloksissa kävi ilmi, että nuorisokodissa suurin osa nuorista on jossain tekemisissä päihdeiden kanssa, mutta kansallisissa tilastoissa tämä määrä on ollut laskussa. Tuloksien, haastatteluiden ja tietokirjallisuuden sekä tieteellisten tutkimusten pohjalta opinnäytetyöhön saatiin hyvää materiaalia, jonka avulla määritettiin päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomakkeeseen sopivia kysymyksiä.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Nuori, päihdeet, päihdetyö, lastensuojelu, nuorisokoti, nuorisotyö.		
Muut tiedot Aineistonkeruussa käytetty haastattelupohja sekä päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoitus lomake liitteenä.		

Author Kolehmainen, Iina Liljeroos, Elina	Type of publication Bachelor's thesis	Date February 2019
	Number of pages 55	Language of publication: Finnish
		Permission for web publication:
Title of publication The survey form for substance abuse rehabilitation plan for the youth home		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Supervisors Moilanen, Johanna; Ketola, Tuija		
Assigned by Assigned by Youth home in Central Finland		
Abstract <p>The thesis was implemented in co-operation with the youth home in Central Finland, which felt it necessary to develop and promote the substance abuse work they do. The aim of this thesis was to develop functional survey form for substance abuse rehabilitation plan for the youth home. This enables identifying possible substance abuse work among young people as soon as possible.</p> <p>The theoretical framework of the thesis was youth at different ages, young people's substance abuse culture, substance abuse work, the phenomenon of substance abuse and child welfare.</p> <p>The thesis was research development work, and used case study methods. Interviews, nonfiction and scientific research were used as collection methods for the thesis.</p> <p>The results of the thesis were partly contradictory to national statistics. The results showed that the majority of young people in the youth home are somehow involved with substance abuse, but in national statistics, this amount has been decreasing. Based on the results, interviews and nonfiction, as well as scientific research, good material was collected to determine the appropriate questions for the survey form for substance abuse rehabilitation plan.</p>		
Keywords/tags (subjects) Young people, substance abuse, substance abuse work, child welfare, youth home, youth work.		
Miscellaneous Appendix: The layout of the structured interview and the survey form for substance abuse rehabilitation plan.		

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Nuoren kasvu ja kehitys	6
	2.1 Nuoruus ikävaiheena.....	6
	2.2 Nuoren kehittymisen vaiheet ja siihen liittyvät kehitystehtävät	7
3	Päihteet	9
	3.1 Päihteiden määrittely.....	9
	3.1.1 Alkoholi	9
	3.1.2 Kannabis.....	10
	3.1.3 Stimulantit	11
	3.1.4 Bentsodiatsepiinit.....	12
	3.1.5 Sekakäyttö ja muuntohuumeet	12
	3.2 Huumeisiin liittyvät terveyshaitat ja kuolemat	13
4	Nuoret ja päihteet	14
	4.1 Nuorten päihteiden käyttö.....	14
	4.2 Nuorten päihdekulttuuri	15
	4.3 Nuorten päihteiden käytön riskitekijät ja suojaavat tekijät.....	18
	4.4 Nuorten päihteiden käytön tunnistaminen	20
	4.5 Lastensuojelun näkökulma.....	20
5	Päihdetyö nuorisotyössä	22
6	Opinnäytetyön toteutus.....	26
	6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	26
	6.2 Toteutusympäristönä nuorisokoti.....	28
	6.3 Tutkimussuunnitelma.....	29
7	Opinnäytetyön eettiset periaatteet	31
8	Opinnäytetyössä käytettävät menetelmät ja tutkimuksen toteuttaminen.....	32
	8.1 Haastattelumenetelmä nuorisokodin ohjaajille.....	35
9	Haastattelut.....	36

9.1 Työntekijöiden haastattelu	36
9.1.1 Asiakkaiden päihteiden käytön muutokset nuorisokodissa	37
9.1.2 Päihteidenkäytön näkyvyys nuorisokodin arjessa.....	38
9.1.3 Päihdetyö nuorisokodissa.....	40
9.1.4 Päihdetyön kehittämisen tarve nuorisokodissa	42
9.1.5 Huomioita kartoituslomakkeen laatimisesta	43
9.2 Päihdetyöntekijän haastattelu	44
9.2.1 Ajatuksia päihdekuntoutuksen tarpeen kartoituslomakkeesta	44
9.2.2 Päihteiden näkyvyydestä nuorisokodissa.....	45
9.3 Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake.....	46
Lähteet.....	49
Liitteet	52
Liite 1. Haastattelukysymykset	52
Liite 2. Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake.....	53

1 Johdanto

Opinnäytetyön aihe valikoitui meidän molempien kiinnostuksesta nuoriso- sekä mielenterveys- ja päihdetyötä kohtaan. Suoritimme molemmat asiakastyöharjoittelun samassa nuorisokodissa, jossa esiintyi tarvetta yhtenevälle päihdekuntoutussuunnitelmalle. Nuorisokodilla on suunnitteilla aloittaa päihdetyövuorojen pitäminen.

Opinnäytetyömme tavoite on tehdä päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake, joka annetaan taloon tulevan nuoren täytettäväksi. Lomakkeella kartoitetaan nuoren mahdollinen päihteidenkäytön historia sekä hänen kiinnostuksensa päihteisiin.

Opinnäytetyössä käsitellään nykyajan nuorten päihteidenkäyttöä ja syitä siihen sekä sitä, kuinka aikuisten tulisi puuttua nuorten päihteidenkäyttöön. Sisällöllisesti opinnäytetyö jaetaan kahteen osioon: ensimmäisessä osiossa käsitellään lyhyesti nuoruutta ikävaiheena sekä lisäksi määritellään päihteitä ja niihin kuuluvia riskejä sekä päihteitä ilmiönä nykyisessä nuorisokulttuurissa. Toinen osio koostuu päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoittavasta lomakkeesta nuorisokodille sekä haastattelusta. Opinnäytetyössämme käsittelemämme päihteet rajataan alkoholiin sekä huumeisiin.

2 Nuoren kasvu ja kehitys

2.1 Nuoruus ikävaiheena

Ellonen (2008, 18) kirjoittaa väitöskirjassaan, että nuoruus jaetaan usein kolmeen eri ajanjaksoon, joissa ikämääritelmä muuttuu hieman jaottelusta riippuen. Yhdessä jaottelussa nuoruus jaetaan aikaiseen nuoruuteen (12–15 vuotiaat), keskinuoruuteen (15–17 vuotiaat) sekä myöhäisnuoruuteen (18–22 vuotiaat). Nämä muodostavat nuoruuden ajanjakson, joka sisältää monia kehityksellisiä muutoksia ja haasteita suhteessa omaan itseen ja sosiaaliseen ympäristöön, jotka vaihtelevat nuoruuden vaiheiden mukaan. Aikaisessa nuoruudessa nuori kohtaa enimmäkseen fyysisiä muutoksia liittyen hormonituotantoon sekä ulkonäköön. Keskinuoruudessa nuoren haasteina ovat itsenäistyminen ja aikuisuuden työelämään valmistautuminen sekä siihen kouluttautuminen. Myöhäisnuoruudessa haasteena ovat edellä mainittujen toteuttaminen.

Nuoruusikä ajoittuu ikävuosiin 12–22, jolloin nuori sopeutuu vähitellen sisäisiin ja ulkoisiin muutoksiin. Nuoruusikään kuuluu keskeisiä kehitystehtäviä, jotka nuoren tulee ratkaista. Keskeisiä kehitystehtäviä ovat vanhemmista irtautuminen, turvautuminen ikätovereihin enenevässä määrin verrattuna vanhempiin, sopeutuminen murrosiän fyysisiin muutoksiin sekä oman seksuaalisen identiteetin jäsentäminen. Nuoren kanssa työskennellessä onkin tärkeää tiedostaa nuoren ajankohtainen kehitysvaihe ja normaalin kehityksen pääpiirteet. On hyvä tunnistaa mahdolliset kehityksen häiriöt tai pysähtymiset hyvissä ajoin, jotta niihin voidaan puuttua niin, etteivät ne haittaa nuoren valintoja opiskelun, ammatin, taikka ihmissuhteiden alueilla. (Johdanto nuoruusikään, n.d.)

Lastensuojelulaki määrittää kaikki alle 18-vuotiaat lapsiksi ja noin 18–20 vuotiaat nuoriksi. (Brady 2009, 197). Tässä opinnäytetyössä määrittelemme nuoret 13–17 vuotiaiksi, koska kyseiseen nuorisokotiin sijoitetut lapset sijoittuvat tähän ikähaarukkaan.

2.2 Nuoren kehittymisen vaiheet ja siihen liittyvät kehitystehtävät

Goldsteinin ja Rogersin (2012, 80-81) mukaan ihmisen elämä on täynnä kehitystehtäviä sekä kehitysvaiheita, jotka muuttuvat iän myötä. Kun yksi kehitysvaihe loppuu, on mahdollista siirtyä uuteen. Jokaiseen kehitysvaiheeseen kuuluu kehitystehtäviä, jotka tulee suorittaa onnistuneesti, ennen seuraavaa kehitysvaihetta. Kasvuikään kuuluu erityisiä kehitystehtäviä, joita ovat myönteisen identiteetin muodostaminen, huoltajista irtautuminen sekä koulutuksen hankkiminen.

Teini-ikäisillä kehitys riippuu sekä yksilöllisistä että ympäristötekijöistä. Kehitystehtävien loppuun saattamisessa nuorta auttaa nuorelle opetetut käytösmallit, nuoren aktiviteetit, ihmissuhteet sekä kokemukset. Myönteiset oman elämän virstanpylväät ovat myös hyvin tärkeitä kehityksen kannalta ja niiden puute saattaa muuttaa nuoren kehityksen suuntaa, jopa tuhoisin seurauksin. Kuitenkin, jos kehitystehtävät saavutetaan onnistuneesti, auttavat ne nuorta siirtymään varhaisaikuisuuteen, jossa hän pääsee aloittamaan uudet kehitystehtävät. (Goldstein & Rogers 2012, 79–81.)

Ellosen (2008, 19) mukaan nuoruusiän eri kehitystehtäviä ja haasteita voidaan pitää kriittisinä käännekohtina, kun puhutaan nuoren hyvinvoinnista. Kun nuoret ratkovat näitä haasteita, he luovat tilaa niin nykyiselle kuin tulevalle hyvinvoinnille tai vaihtoehtoisesti pahoinvoinnille.

Nuorten keskushermosto on sen verran keskeneräinen, ettei heillä ole tarvittavia valmiuksia harkita riittävästi tekojensa seurauksia. Varsinkaan varhaisnuoruudessa keskushermoston kontrolli ei pidä yhtä hyvin kuin aikuisella. Nuorella on myös niin suuri tarve kuulua kaveriporukkaan, että esimerkiksi päihteistä kieltäytyminen voi olla todella vaikeaa. Toisaalta tiedetään myös, että nuoruudessa aivojen rakenteelliset muutokset ovat yhtä suuria kuin varhaislapsuudessa, mikä mahdollistaa korjaantumisen, mikäli jotain on jäänyt heikosti kehittyneeksi aikaisemmissa kehitysvaiheissa. (Sinkkonen 2010, 44.)

On siis tärkeää, että nuori on saanut elää niin sanotusti ehjän lapsuuden, jossa kaikki kehitystehtävät on käyty läpi. Näin lapsella on paremmat valmiudet kohdata teini-ikä ja sen tuomat haasteet. Teini-ikässä nuorella on lukuisia haasteita ihmissuhteissa, oman minän löytämisessä ja oman paikkansa löytämisessä yhteiskunnassa. Näitä tehtäviä eivät helpota suuret fysiologiset muutokset. Siksi on hyvin tärkeää, että nuorella on turvallinen ympäristö, jossa voi näyttää tunteitaan ja olla oma itsensä, jotta hän voi löytää oman minänsä. Nuoret tarvitsevat tukea mahdollisissa vastoinkäymisissä ja ikävissä kehitystehtävissään aikuisilta, mutta myös vertaistukea kavereiltaan. Nuori imee todella paljon vaikutteita omasta ympäristöstään. Siksi vanhempien, lähiaikuisten ja ystävien esimerkki sekä mielipiteet vaikuttavat hyvin paljon nuoren omaan ajatusmaailmaan ja käytökseen.

3 Päihteet

3.1 Päihteiden määrittely

Tähän osioon listasimme nuorisokodissa näkyvimvät ja yleisimmät päihteet ja määrittelimme niitä. Haastattelussa tuli ilmi, että nuorisokodissa yleisimmin käytettyjä päihdyttäviä aineita ovat alkoholi, amfetamiini, metamfetamiini, ekstaasi, kannabis, muuntohuumeet, lääkkeet, joista yleisin on bentsodiatsepiini sekä sekakäyttö.

3.1.1 Alkoholi

Suomalaisista yli 560 000 ihmisellä on kohonnut riski pitkäaikaisiin terveyshaittoihin heidän alkoholitottumustensa takia. Näitä ihmisiä on noin 13 % Suomen väestöstä. Riskirajoiksi on määritelty naisille 7 ja miehille 14 alkoholiannosta viikossa. (Näin Suomi juo, 2018.)

Kokonaiskulutuksen ja humalakulutuksen vähennyttyä akuutit alkoholihaitat kuten esimerkiksi tapaturmaiset kuolemat ovat vähentyneet, kun taas kroonisten haittojen määrä on kasvanut. Vuonna 1987 27 % alkoholikuolemista johtui kroonisista sairauksista, kun taas vuonna 2006 näiden osuus oli peräti jo 64 %. Alle 30-vuotiaista 45,5 % kokee humalahaittoja, 30-59 vuotiaista 20,9 % ja sitä vanhemmista 6,2 %.

Alkoholin käytön seurauksena ihmisen aivot lamaantuvat, mistä tulee niin sanottu humalatila. Se millainen humalatila on, riippuu täysin alkoholin määrästä, sukupuolesta, iästä sekä henkilökohtaisesta toleranssista sietää alkoholia. Tapaturmariski nousee alkoholin määrän myötä ja esimerkiksi perusterveillä työikäisillä onnetto-

muus riski nousee 3–5 kertaisesti jo 0.5 promillen humalatilassa. (Humala ja krapula 2016.)

3.1.2 Kannabis

Tyypillisesti huumeiden käyttö alkaa nuoruusiän alkoholi- ja tupakkakokeiluilla, minkä jälkeen huumekeilut alkavat yleensä kannabiksella ja niitä mahdollisesti seuraa muiden huumausaineiden kokeilut (Aalto ym. 2012, 73). Yleisin nuorten kesken keiltu huumausaine on kannabis (päihdeongelmat, nuorten mielenterveystalo.fi, n.d.).

Kannabis koostuu kannabinoideista, joista keskeisin on THC eli delta-9-tetrahydrokannabinoli. THC sitoutuu aivoissa ja keskushermostossa sijaitseviin kannabinoidireseptoreihin lamauttaen keskushermostoa, jolloin vaikutus voi muun muassa herkistää aisteja, rentouttaa ja aiheuttaa hallusinaatioita. Joillain se voi myös poistaa estoja ja aktivoida esimerkiksi ajatusten juoksua. (Kannabis, n.d.)

Seppä ja muut (2012, 97) kirjoittavat kannabiksen olevan nuorille erityisen haitallista, koska se vaikuttaa spesifisti ja voimakkaasti keskushermostoon ja näin ollen heikentää keskushermoston kehittymistä, mikä taas haittaa heidän psyykkistä kehitystään. Päihdelinkin mukaan (Kannabis. n.d.) kannabiksen käyttö voi aiheuttaa myös muun muassa ahdistusta, vainoharhaisuutta sekä heikentää reaktiokykyä, huomiokykyä, motorista koordinaatiokykyä ja työmuistia, minkä myötä tapaturmariskit kasvavat. Kannabiksen käytön tiedetään myös aiheuttaneen psykoottista oireilua ja jopa laukaiseen psykooseja.

3.1.3 Stimulantit

Stimulantit aktivoivat keskushermostoa, eli nämä ovat piristäviä huumausaineita. Näihin kuuluvat muun muassa amfetamiini ja kokaiini. Suonensisäisesti Suomessa käytetään eniten stimulantteja (erityisesti amfetamiinia), mutta käyttö onnistuu myös suun kautta, nuuskaamalla ja polttamalla. Stimulantit vapauttavat synapsira-koon noradrenaliinia ja dopamiinia ja näin ollen estävät niiden takaisinottoa. (Aalto ym. 2012, 103–104.)

Amfetamiini vaikuttaa keskushermoston kautta piristävästi ja lisää hyvänolon tunnetta, tarmokkuutta ja kiihtyneisyyttä. Vieroitusoireet amfetamiinissa ovat enemmän psyykkisiä kuin fyysisiä ja ne voivat aiheuttaa vainoharhaisuutta, unettomuutta, tuskaisuutta ja pahimmassa tapauksessa amfetamiinipsykoosin. Metamfetamiini on amfetamiinin johdannainen, joka vaikuttaa keskushermostoon amfetamiinia voimakkaammin ja aiheuttaa myös herkemmin riippuvuutta. (Aalto ym. 2012, 104.)

Ekstaasi on yksi amfetamiinin johdannaisista, joka on suosittu nuorisohuume. Ekstaasi on hallusinogeeninen ja aiheuttaa muun muassa voimakasta hyvän olon tunnetta ja lisää fyysisen suorituskyvyn tunnetta. Suurten annosten haittavaikutuksena on muun muassa verenpaineen nousu, nestehukka ja lämpöhalvaus. Vieroitusoireet ovat vähäisiä mutta näitä ovat esimerkiksi takaumat, lihaskivut, ainehimo, unihäiriöt ja depressio. (Aalto ym. 2012, 104.)

3.1.4 Bentsodiatsepiinit

Suomessa benzot eli bentsodiatsepiinia sisältävät lääkkeet ovat reseptilääkkeitä ja näitä määrätään muun muassa ahdistuksen ja unettomuuden hoitoon. Bentsodiatsepiinit sitoutuvat GABAA-reseptoreihin ja lamaavat keskushermostoa, mikä aiheuttaa mielen ja lihasten rentoutumista. (Bentsodiatsepiini. N.d.)

Fyysinen riippuvuus bentsodiatsepiiniin voi kehittyä jo muutamissa viikoissa ja osalle voi kehittyä myös psyykkistä riippuvuutta, minkä vuoksi lääkkeen käyttö tulee lopettaa asteittain riippuvuuden välttämiseksi. Haittavaikutuksia voivat olla riippuvuuden lisäksi muun muassa masennus, sekavuus, heikentynyt kyky kontrolloida omaa käytöstä, väsymys ja välinpitämättömyys. (Aalto ym. 2012, 113, 115.)

3.1.5 Sekakäyttö ja muuntohuumeet

Kun päihdyttäviä aineita käytetään samanaikaisesti tai vuorottain, on kyseessä sekakäyttö. Sekakäyttö on haitallisempaa, kuin yksittäisen päihteen ongelmakäyttö, koska riskit yliannoksen ottamiseen, infektion saamiseen, tapaturmiin tai jopa kuolemaan lisääntyvät. (Aalto ym. 2012. 71.)

Sekakäytön syitä ovat esimerkiksi halu tehostaa huumausaineiden vaikutusta, aiemmin käytetty huumausaine harvinaistuu ja tilalle etsitään vaihtoehtoisia päihdettä, yritys hoitaa itse lääkkeillä esimerkiksi mielenterveyden oireita, tunnetiloja tai toisten päihdeiden aiheuttamia haittoja, tai halu lieventää toisen päihdeaineen vieroitusoireita. (Aalto ym. 2012. 71–72.)

Aallon ja muiden (2012, 72) mukaan vuonna 2012 muuntohuumeet eli synteettiset huumeet ovat olleet uusi ilmiö huumemarkkinoilla. Viime vuosina markkinoille on ilmestynyt myös synteettiset kannabinoidit, joista esimerkiksi yhtä tällaista kutsutaan

jehovaksi (JWH-018). Muuntohuumeista johtuvien myrkytystilojen hoito on haastavaa, koska usein käyttäjä ei itse tiedä mitä ainetta on käyttänyt.

3.2 Huumeisiin liittyvät terveyshaitat ja kuolemat

Huumeita käyttävien yleisimmät tartuntataudit ovat C-hepatiitti, HIV, A ja B hepatiitit. A ja B hepatiittitartuntoja on saatu vähenemään rokotusten avulla. Yleisin leviämisen syy tartuntataudeissa ovat käytetyt ja epäpuhtaat neulat suonensisäisten huumeiden käytössä ja toiseksi yleisin syy on suojaamaton seksi. (Knuuti ym. 2011, 88–91)

Huumekuolemat johtuvat yleisimmin huumeiden käytön kokemattomuudesta, mielenterveysongelmista, lääkkeiden päihdekäytöstä sekä sekakäytöstä (Knuuti ym. 2011, 88). Huumausainekuolemiksi luetellaan kuolemat, jotka johtuvat huumeiden käytöstä johtuvista tahattomista, tai tahallisista myrkytyksistä tai huumeiden käyttö on aiheuttanut henkilölle mielenterveyden häiriön, mikä on peruskuolemansyynä. Useissa huumeekuolemista syynä on moniainemyrkytys, eli henkilö on sekakäyttänyt esimerkiksi psykelääkkeitä ja alkoholia. (Huumausainekuolemat, n.d; Knuuti ym. 2011, 93.)

Ainelöydöksiä (eli kuolleen henkilön elimistöstä on löytynyt huumausainejäämiä) on noussut hurjasti vuosien 1998–2009 välisenä aikana. Vuonna 1998 ainelöydöksiä oli yhteensä 107, kun taas vuonna 2009 löydöksiä on ollut jo 254. Näistä tapauksista huumeekuolemiksi on määritelty kuitenkin vain 87 kappaletta vuonna 1998 ja 175 kappaletta vuonna 2009. (Knuuti ym. 2011, 93–94).

Historian saatossa päihteiden on havaittu aiheuttavan monenlaisia haittoja, kuten fyysisiä sairauksia, henkistä kärsimystä tai jopa ennen aikaisen kuoleman. Päihteiden

aiheuttamat haitat aiheuttavat suuria ongelmia yhteiskunnalle ja ne vaikuttavat yleisesti ihmisten sosiaaliseen elämään ja läheisiin negatiivisesti ja ovat yhteydessä syrjäytymiseen. (Soikkeli, M., ym. 2011, 12–13.)

4 Nuoret ja päihteet

4.1 Nuorten päihteiden käyttö

Suomessa nuorten huumeidenkäyttö alkoi yleistyä noin 1960-luvun puolivälistä lähtien. Huippunsa se saavutti 1970-luvun alkupuolella, kun ympäri maata koululaistutkimusten pohjalta 5–23 % koululaisista, paikkakunnasta riippuen, olivat kokeilleet elämänsä aikana jotain huumausainetta. 1970-luvun alkupuolen jälkeen määrä lähti tasaiseen laskuun ja pysyi 1990-lukuun asti melko alhaisena. Silloin huumekekeiluista tuli kansainvälinen trendi, jolloin luvut lähtivät Suomessakin nousuun. Valtakunnallisen ESPAD- tutkimuksen mukaan 15–16 -vuotiaiden keskuudessa jotain huumausainetta elämänsä aikana kokeilleiden määrä nousi 1995 ja 1999 vuoden välillä 5 prosentista 10 prosenttiin. (Piisi 2001, 86.)

Alkuvuonna 2016 Terveiden ja hyvinvoinnin laitos on kirjoittanut julkaisussaan nettisivuillaan noin neljänneksen peruskoulun yhdeksäsluokkalaisista olevan raittiita ja yhä harvempi heistä juo itsensä humalaan. Tämä on ESPAD tutkimuksen tulos, jota on tehty tutkimusvuonna 16 vuotta täyttävillä koululaisilla vuodesta 1995 neljän vuoden välein 23–36 Euroopan maassa. Vielä vuonna 1995 luku oli vain noin kymmenesosa. Vuonna 1995 noin puolet nuorista olivat juoneet viimeisen 30 päivän aikana vähintään kuusi annosta alkoholia kerralla, kun taas vuonna 2015 näin teki enää vain neljännes nuorista. Tyttöjen ja poikien välillä oleva ero humalajuomisessa on vähäi-

nen. (Suomalaisnuorten päihteiden käyttö on vähentynyt ja käytön riskejä pidetään aiempaa pienempinä 2016.)

15–16 -vuotiaiden nuorten kannabiskokeilut olivat pysyneet sen sijaan ennallaan; tytöistä 7 prosenttia ja pojista kymmenen prosenttia olivat kokeilleet kannabista joskus elämänsä aikana. Kolme prosenttia vastanneista ilmoitti kokeilleensa joskus jotain muuta huumetta, kuin kannabista. (Suomalaisnuorten päihteiden käyttö on vähentynyt ja käytön riskejä pidetään aiempaa pienempinä 2016.)

Kyselyyn osallistuneet nuoret pitävät säännöllistä, mutta pienten alkoholimäärien juomista matalariskisenä, mutta humalajuomista kohtaan asenteet ovat kiristyneet. Samoin kannabiskokeiluihin liittyviä riskejä pidetään aiempaan verrattuna vähäisempinä. Kannabista kohtaan lieventyneet asenteet saattavat ennakoida sen myöhempää käyttöä. (Suomalaisnuorten päihteiden käyttö on vähentynyt ja käytön riskejä pidetään aiempaa pienempinä 2016.)

Vaikka luvut alkoholin käytössä ovat laskeneet osittain, herättävät ne silti paljon huolta. Huolestuttavaa on myös yleistynyt käsitys nuorten keskuudessa kannabiksen vaarattomuudesta. Nuoret näkevät kannabiksen niin sanotusti ”kevyenä huumeena” ja haitat eivät välttämättä vielä näy heidän ikäisillään, vaan vasta vanhempana, jos kannabis on esimerkiksi vaikuttanut negatiivisesti heidän hermostonsa kehittymiseen.

4.2 Nuorten päihdekulttuuri

1960-luvulla nuorten huumeiden käyttö kytkeytyi erityisesti hippialakulttuurin nousuun. Hipeillä oli tärkeää syventää omaa persoonallisuutta ja itsetuntemusta sekä he pitivät henkisiä arvoja paljon tärkeämpinä, kuin materiaalisia arvoja. Huumausaineet, kuten LSD, kannabis ja muut hallusinogeenit olivat siksi hipeille tärkeitä, koska he kokivat niiden laajentavan tajuntaa ja auttavan heitä irtautumaan rajoitetusta maa-

ilmankuvasta. Hippiliikkeen elinkaari oli verrattain lyhyt, mutta se ehti antaa huumausaineille ja niiden käytölle merkityksiä, jotka ovat jääneet elämään. (Piisi 2001, 85–86.)

Suomen alkoholikulttuurin erityispiirre on humalaan juominen ja alkoholin kokonaiskulutus onkin Suomessa erittäin korkealla tasolla. Humala on jatkuvasti läsnä suomalaisen ihmisen elämässä ja tämä heijastuu myös lasten ja nuorten elämään. Median kautta sitä esitetään suomalaisella tavalla, humalaisia ihmisiä kohdataan kaduilla ja jopa läheisiä nähdään humalassa eri tilanteissa. Ihminen sosiaalistuu läpi elämänsä ”suomalaiseen humalaan”. Tämä koetaan jo normaalina osana suomalaista kulttuuria, mikä periytyy jälkipolvelta toiselle. Toisten humalaa ei pahemmin kritisoida ja annetaan paljon anteeksi, koska itsekin ollaan toisinaan humalassa. (Soikkeli ym. 2011, 13–14.)

Suomalaiskulttuuriin liittyy kova humalatilän ihannoiti ja vahva päihtymyshakuisuus. Alkoholin kokonaiskulutus on kasvanut, mikä aiheuttaa merkittäviä terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja. Lähes jokaisella suomalaisella lapsella ja nuorella on kokemus jonkun läheisen tai tutun alkoholismista ja sen haitoista. Moni nuori on kokeillut alkoholia jo yläkouluikäisenä käyttäen tätä kapinoinnin ja aikuisuuteen pyrkimisen välineenä. Alkoholinkokeiluikä on hyvä myöhentää, koska 16–17 vuotiaana alkoholia ensikertaa maistaneilla on huomattavasti pienempi riski päätyä alkoholin ongelmakäyttäjäksi, kuin nuorempina kokeilunsa aloittaneilla. Myös tupakoimattomuus ja kielteinen suhtautuminen alkoholiin vähentävät nuorten huume- ja alkoholi-ongelmia, jotka tapahtuvat tavallisesti humalassa kannabista polttamalla. (Hietala, T., ym. 2010, 109–110.)

Sinkkosen (2010, 219) mukaan Lamminpää (2004) kirjoittaa Suomen Lääkärilehdessä, että 1970-luvusta vuoteen 1999 Suomessa on seurattu neljätoistavuotiaiden nuorten alkoholinkäyttöä. Alkoholin käyttö on tullut entistä yleisemmäksi sekä humalahakuisemmaksi 14–18 vuotiaiden ikäryhmissä tuona aikana. (Sinkkonen 2010, 218–219.)

Uskommekin tämän johtuvan osittain suomalaisesta alkoholikulttuurista, josta Hieta-la ja muut (2010, 109–110) sekä Soikkeli ja muut (2011) kirjoittavat.

Jaatisen (2000) teoksessa Viattomuuden tarinoita tutkitaan nuorten päihdekulttuuria. Tutkimuksen aineistona ovat 13–16-vuotiaiden nuorten ryhmähaastattelut. Teoksessa kuvataan nuorten päihteidenkäyttöä ja siihen liittyviä odotuksia nuorten omien kertomusten pohjalta.

Kokemattomien ja kokeneiden nuorten päihteidenkäytön kuvauksissa on eroavaisuuksia. Miltei kokemattomien nuorten juhlintakuvauksissa näyttäytyvät nuorten suuret lataukset ja odotukset, joita juomiseen ja juhlimiseen liittyy. Niitä voivat olla kehitysvaiheeseen keskeisesti liittyvät odotukset ja toiveet esimerkiksi seksistä, joka voi olla läsnä kiihkeinä fantasioina. Kaikki tuntuu mahdolliselta, moraaliset estot poistuvat ja juhlinta assosioituu valtavaksi orgia-tyyliseksi juhlaiksi. Kuitenkin todellisuudessa juhlinta voi olla hyvinkin arkista kaupungilla oleskelua. (Jaatinen 2000, 143.)

Kokeneempien nuorten juhlintakuvauksissa toistuvat toivomukset siitä, että joltain ei-toivotuilta asioilta vältyttäisiin juhlinnassa. Nuorilla ei vielä ole keskenään resursseja käsitellä hankalia tilanteita, jos joku nuorista vaikka alkaa riehua ja rikkoa omaisuutta. Siitä huolimatta itsestään selvänä ehtona nuorten juhlimiselle on se, että aikuiset ovat poissa paikalta. Nuorten toivomuksena on juhliminen turvallisesti ilman negatiivisia seuraamuksia, mutta sitä on vaikeaa saavuttaa keskenään. Kokeneempien nuorten kuvauksissa juhlinta myös kuulostaa jo melko arkiselta ja itsestään selvästi omaan elämään kuuluvalla seikalla. Tavoitteena juhlinnassa on hauskanpito ja se nähdään niin positiivisena ja hyvänä asiana, ettei nähdä mitään syytä pidättäytyä juomisesta. (Jaatinen 2000, 143.)

Nuorten kuvauksista juhlinnasta ja juomisesta voi tehdä johtopäätöksen, että nuoret ovat sosiaalistuneet vallitsevaan päihdekulttuuriin perusteellisesti. Esimerkiksi työmiehiltä peräisin oleva ”perjantaipullo” on saanut oman merkityksensä myös nuorten kulttuurissa. Perjantai on juhlintapäivä, joka tekee rajaa koulun ja velvollisuuksien sekä oman vapaa-ajan välillä. Nuoremmille juhlinta ja juominen ovat lupaus

hauskanpidosta, kun taas 9-luokkalaisille se on jo muodostunut keinoksi rentoutua arjen jälkeen sekä paeta elämän epä mukavuuksia. (Jaatinen 2000. 144)

4.3 Nuorten päihteiden käytön riskitekijät ja suojaavat tekijät

Tutkimuksissa on löydetty useita erilaisia tekijöitä, jotka voivat joko altistaa nuoren kehittyville päihdehäiriöille tai suojata niiltä. Tällaisia riskitekijöitä voivat olla persoonallisuuteen liittyvät ominaisuudet ja periytyvät taipumukset, lapsuuden perheeseen liittyvät tekijät tai muut ympäristötekijät. Nuoren käyttäytymiseen ja persoonallisuuteen liittyviä riskitekijöitä ovat esimerkiksi impulsiivisuus, aggressiivisuus ja muut itsehallinnan vaikeudet. Myös tunteiden hallinnan vaikeus ja elämishakuisuus voivat lisätä päihdeongelmien kehittymisen riskiä. Lisäksi lapsuudessa alkava aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö (ADHD) sekä käytöshäiriöt kuuluvat näihin riskitekijöihin. (Aalto ym. 2012, 216.)

Ympäristöön liittyviä riskitekijöitä ovat kaveripiiri, jossa suhtaudutaan myönteisesti päihteisiin tai mahdollisesti myös käytetään runsaasti päihteitä sekä epäsosiaalisesti käyttäytyvä kaveripiiri. Lisäksi yhteiskunnassa vallitseva päihdemyönteinen kulttuuri sekä päihteiden helppo saatavuus voivat lisätä nuoren päihteiden käyttöä. (Aalto ym. 2012, 216.) Myös seurustelu itseä vanhemman kanssa voi lisätä päihteiden käyttöä ja tämä näkyy erityisesti tyttöjen päihteidenkäytössä. Tämä voi johtua siitä, että tytöt seurustelevat itseä vanhemman kanssa poikia yleisemmin. (Aalto ym. 2012, 52)

Nuoruusiän kehityksessä tapahtuva muutos, jossa lapsi irtautuu vähitellen lapsen roolistaan, koskee sekä nuorta itseä että myös tämän vanhempia. Nuori kokee usein vahvoja tunteita ja epävarmuutta sekä halua kokeilla uusia asioita. Näin ollen ristiriitoja on hyvin vaikea välttää, jolloin vanhempien tehtävänä on asettaa nuorelle turvaliset rajat. Ikätoverien merkitys on suuri tässä kehitysvaiheessa, joten yksinjäminen ja kiusatuksi tuleminen voivat vaarantaa tätä kehitysvaihetta. Nuoren kaveripiiri vaikuttaa hyvin voimakkaasti nuoreen ja tämän käytökseen. Kavereiden kanssa voi olla

yhteisiä harrastuksia tai huonommassa tapauksessa houkutusia yhteisiin päihdekokeiluihin. Nuori on myös usein hyvin ehdoton siitä, mitä hän kokee omaksi ja oikeaksi, mutta samalla näiden ideologioiden kautta nuori selvittää itselleen kuka hän on ja mihin hän kuuluu. (Hietala ym. 2010, 44–46.)

Vanhemmukseen ja kotikasvatukseen kuuluu seurata ja rajoittaa nuorten päihteiden käyttöä, mutta vanhempien teot puhuvat voimakkaammin, kuin heidän sanat (Hietala ym. 2010). Jos lapsuuden perheessä on ollut päihteiden väärinkäyttöä, mielenterveyshäiriöitä tai vanhemmuus on ollut jollain tapaa puutteellista, ovat ne riskitekijöitä. Lisäksi on havaittu, että riippuvuuden kehittyminen on yhteydessä geneettisiin tekijöihin, joten nuorella voi olla sellaisia perintötekijöitä, jotka altistavat päihderiippuvuudelle. Perinnöllisesti altistavat tekijät omaavan nuoren päihteidenkäyttö kehittyy nopeammin ja todennäköisemmin riippuvuudeksi kuin sellaisen nuoren, jolla ei niitä ole. (Aalto ym. 2012, 216.)

Nuorta suojaavia tekijöitä ovat riskitekijöiden puuttumisen lisäksi lapsuuden perheessä koettu vahva vanhemmuus, läheiset perhesuhteet ja perheenjäsenten välinen hyvä keskusteluyhteys. Nuoren persoonallisuuteen liittyviä suojaavia tekijöitä ovat älykkyys, positiivinen temperamentti, hyvät ongelmanratkaisutaidot sekä se, että nuori uskoo omiin kykyihinsä. (Aalto ym. 2012, 216.)

Nuorten pitkäaikainen päihteiden käyttö vaikuttaa helposti koulunkäyntiin negatiivisesti. Hietalan ja muiden (2010, 111) mukaan, pitkäaikainen päihteiden käyttö vaikuttaa aivoihin mm. huonontamalla muistia ja altistamalla masennukselle, heikentämällä koulumotivaatiota kiinnostavien asioiden ollessa muualla kuin koulussa sekä näin ollen lisäävän koulupoissaoloja. Kaveripiiri muodostuu myös usein päihteitä käyttävistä nuorista, jotka ovat ehkä syrjäytyneet työstä tai opiskelusta.

4.4 Nuorten päihteiden käytön tunnistaminen

Päihteidenkäytön tunnistaminen voi olla vaikeaa, koska monet päihteitä käyttävän nuoren käyttäytymismalleista ovat sellaisia, jotka ovat myös muutoin tyyppillisiä suurimmalle osalle nuorista. Ne voivat kuulua täysin normaalina osana nuoren aikuiseksi kehittymiseen. Näin ollen onkin hyvin haastavaa erottaa ohimenevää vaihetta elämässään käyvä nuori päihteitä käyttävästä nuoresta. (Goldstein & Rogers. 2012, 14.)

Usein ensimmäisiä merkkejä nuoren päihteiden käytöstä voivat olla nuoren kaveripiirin äkillinen muutos, rahantarpeen lisääntyminen ja iltamenojen pitkittyminen. Nuoren päihteiden käytöstä voivat myös viestiä nuoren koulumenestyksen heikkeneminen, poissaolot koulusta, sulkeutuneisuus, masentuneisuus jatkuva väsymys, vihamielisyys, yhteistyöhaluttomuus, keskittymisvaikeudet, mielenkiinnon menettäminen aiempiin harrastuksiin sekä ulkonäköön ja pukeutumiseen liittyvät äkilliset muutokset. (Aalto ym. 2012, 217.)

4.5 Lastensuojelun näkökulma

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on kasvanut hurjasti vuodesta 1997 vuoteen 2007. Vuonna 1997 lasten määrä on ollut yhteensä 9 636 ja vuonna 2007 jo 19 059. Nämä luvut pitävät sisällään mm. avohuollon tukitoimen, kiireellisen sijoituksen, huostaanoton, jälkihuollon ja yksityisen sijoituksen. (Brady, M. 2009, 88) Terveystieteiden tutkimuskeskus on julkaissut tilastoissaan vuonna 2013 kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrän olleen jopa 18 022 lasta ja nuorta (Lastensuojelu 2013. 2014, 1) ja vuonna 2016 määrän olleen 17 330 (Lastensuojelu 2016 2017,1).

Hietala ja muut (2010) kirjoittavat, että mm. kaveripiiri, yökyläily sekä perheiden välinen yhteistyö luovat nuorelle joko suojelevia käytäntöjä tai mahdollistavat nuorta ajautumaan hankaluuksiin. Jos tilanne etenee siihen, että nuori käyttää päihteitä,

etenkin huumeita, säännöllisesti, saatetaan tarvita apua kodin ulkopuolella tilanteen pysäyttämiseksi. Ratkaisun lasten sijoituksesta tekee sosiaalityöntekijä avohuollon tukitoimin tai huostaanoton turvin. (Hietala ym. (2010, 110–111.) Akuuteissa tilanteissa voidaan tehdä myös kiireellinen sijoitus.

Vuosina 2014–2015 tehdyssä tutkimuksessa kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista 37 % kärsi psyykkisistä oireiluista ja mielenterveysongelmista. Yli 13 vuotiaista 25 % käyttivät paljon alkoholia ja 34 % käyttivät sitä vähän. Tilastossa arvioitiin teini-ikäisten kohdalla, että 23 % käyttäisivät paljon muita päihteitä ja huumeita ja 26 % teini-ikäisistä käytön olevan vähäisempää. (Heino, T ym. 2016, 72.)

Suomessa päihteitä käyttävän alaikäisen hoitoa ohjaa kolme lakia, jotka ovat lastensuojelulaki, päihdehuoltolaki ja mielenterveyslaki. Näistä lastensuojelulaki on se, jota yleensä ensisijaisesti sovelletaan alaikäisten päihteiden käyttäjien auttamisessa. Tilanteissa, joissa nuori ei vapaaehtoisesti suostu päihdeongelman hoitoon, voidaan hoito toteuttaa lastensuojelun pakkotoimin, tai nuoren tahdosta riippumattomana psykiatrisena osastohoitona, mikäli päihdeongelman lisäksi nuorella on selvä mielenterveyden häiriö. Lastensuojelulakia voidaan usein soveltaa silloin, kun muiden lakien edellytykset tahdosta riippumattomaan hoitoon eivät täyty, eli esimerkiksi psykiatrisen osastohoito ei ole mahdollinen. Ongelmallisen päihteidenkäytön vuoksi nuori voidaan tarvittaessa ottaa huostaan ja sijoittaa lastensuojelulain perusteella. Ensimmäisiä sijoituspaikkoja ovat lastensuojelun laitokset, koulu- ja nuorisokodit sekä erilaiset perhesijoitukset. (Aalto ym. 2012, 222.)

Monella nuorisokotiin joutuneella nuorella on ongelmia päihteidenkäytön kanssa. Nämä olisi hyvä havaita mahdollisimman ajoissa, jotta ongelmaan pystytään heti sijoituksen alkumetreillä puuttumaan, ettei ongelma ehdi kasvaa entisestään. Varhaisessa vaiheessa puuttuminen voi ennalta ehkäistä mahdollisia tulevia haittavaikutuksia, kuten riippuvuutta tai velkakierteitä.

5 Päihdetyö nuorisotyössä

Päihteilvän nuoren kanssa on kyettävä työskentelemään pitkäjänteisesti ja jaksetta-
va luottaa retkahduksista huolimatta. Tärkeää on aikuisen ja nuoren välinen luotta-
mus, aito kiinnostus ja välittäminen nuoresta sekä keskusteluyhteys. Näiden puuttu-
essa nuori saattaa vetäytyä entisestään ja ajautua enemmän päihteiden pariin. Päih-
teilvän nuoren kuntoutumisen lähtökohtana on, että nuori itse myöntää huu-
meidenkäytön olevan ongelma tai ainakin elämänhallintaa heikentävä tekijä. Vasta
kun nuori on itse tunnustanut ongelman olemassaolon, hän voi vastaanottaa tarjot-
tua apua. (Heiskanen ym. 2014, 106.)

Motivaatiota voidaan pitää ihmisen sisäisenä tilana, mitä ulkoiset tekijät säätelevät.
Motivaation synnyttää vuorovaikutus ympäristön kanssa, mikä joko vahvistaa tai hei-
kentää sitä. Monesti päihteiden käytön ongelmien yhteydessä puhutaan motivaatios-
ta, taikka sen puutteesta muuttaa omaa käyttäytymistään liittyen päihteiden käyttä-
miseen. (Havio ym. 2009, 44–45.)

Ihminen itse päättää käyttääkö hän päihteitä sekä valitsee ja muuttaa päihteiden
käyttötapaansa. Päihteiden käytön aloittaminen, muutokset päihteiden käyttötavois-
sa tai päihteiden käytön lopettaminen ovat vaiheittaisia muutosprosesseja. Ihmisen
eri elämänvaiheet ja -tilanteet vaikuttavat motiiveihin muuttaa päihteiden käyttöä.
Lapset suhtautuvat päihteisiin useimmiten kielteisesti, koska heidän ympärillään ole-
vat päihteitä käyttävät aikuiset aiheuttavat monesti epämiellyttäviä kokemuksia.
Murrosiän kynnyksellä taas aikuiset ajattelevat päihteiden kokeilun kuuluvan nuo-
ruuteen. Se miten aikuiset siihen suhtautuvat on katsottu olevan suuri merkitys käy-
tön aloitusikäen, useuteen ja määrään. Nuorten alkoholinkäyttö lisääntyy, mitä

enemmän vanhemmat sitä hyväksyy. Nuoren ja tämän perheen sisäiset ja ulkoiset tekijät siis vaikuttavat siihen, miten aikaisin nuori aloittaa päihdekokeilunsa, kuinka merkittäviä kokemuksia ne nuoren elämässä ovat ja millaiseksi päihteiden käyttömalli vakiintuu. (Havio, Inkinen & Partanen, 2009, 44–45.)

Nuoren päihdehäiriön hoidon suunnittelussa tulee huomioida nuoren kehityksellinen taso, sillä 13-vuotiaan hoidolliset tarpeet ovat erilaiset kuin 17-vuotiaan. Mitä nuorempi lapsi on kyseessä, sitä herkemmin päihteidenkäyttöön tulisi puuttua. Varhaisnuoruudessa hoito voi olla hyvin perhekeskeistä, kun taas myöhäisnuoruudessa yksilöhoidon merkitys kasvaa. (Aalto ym. 2009, 50.)

Sinkkosen (2010, 219) mukaan nuorella on suuri tarve etsiä voimakkaita elämyksiä sekä uusia kokemuksia, mikä taas johtaa siihen, että nuori haluaa kokeilla kaikkea. Kokeileminen on jo tekemistä, eikä enää vain tekemisen suunnittelua, mikä saattaa olla jo hyvinkin haitallista nuorelle. Esimerkiksi yksikin huumausaineiden kokeilukerta saattaa johtaa riippuvuuteen (mts. 219). Skandinavian maissa, Saksassa ja Britanniasa nuorten humalahakuinen juominen on paljon yleisempää, kuin Etelä-Euroopan maissa (mts. 218).

Nuorten päihdeongelmien hoidossa on tutkittu eniten perhekeskeisiä hoitomalleja. Perhekeskeisissä hoitomalleissa teoreettisena taustana on systeeminen teoria, joka tarkoittaa sitä, että perheen sisäistä vuorovaikutusta muuttamalla ja löytämällä myönteisiä voimavaroja voidaan vaikuttaa myös yksittäisen perheenjäsenen ongelmiin. Perhekeskeiseen hoitoon kuuluu myös koko perheen suojaavien tekijöiden vahvistaminen ja riskitekijöiden vähentäminen. Perhenäkökulma on sitä tärkeämpää nuoren päihdeongelman hoidossa, mitä nuorempi lapsi on. (Aalto ym. 2009, 62.)

Yksilökeskeisissä hoitomalleissa nuorten hoidossa pyritään ”parantamaan” nuoren päihdeettömiä kaverisuhteita ja kannustamaan sosiaaliseen verkostoon tukeutumiseen. Myös uusien päihdeettömien harrastusten löytäminen on tärkeää, jotta nuori

voi löytää muuta mielekästä toimintaa päihteidenkäytön tilalle. (Aalto ym. 2009, 60.) Yhdistelmähoidoissa yhdistetään yksilö- ja perhekeskeisiä tai muita hoitomenetelmiä (Aalto ym. 2009, 63.)

Aikuisten ja valtakulttuurin taholta puututaan nuorten huumeiden käyttöön erityisen voimakkaasti, kun nähdään sen vaarantavan nuoren hyvinvointia ja terveyttä (Väyrynen 2009, 107). Väyrynen (2009, 107, 109–110) kertoo haastatulleensa 22 17–29-vuotiasta nuorta. Nuoret kertovat aikuisten tai viranomaisten puuttumisen omaan huumeiden käyttöön aluksi olleen hyvin ei-toivottuja ja epämiellyttäviä kokemuksia. Kaikkien Väyrysen haastatteleminen nuorten huumeiden käyttö on alkanut noin 14–16 ikävuoden välillä, jolloin myös ensimmäiset interventiot ovat tapahtuneet. Väyrynen kirjoittaa, että interventio on haastava asetelma, koska puuttuja on huolissaan nuoren tilanteesta ja ongelmasta, mutta nuori ei itse välttämättä asiaa miellä ongelmaksi, jolloin nuori asettuu puolustuskannalle ja pahimmillaan ryhtyy uhmakkaaseen vastatoimintaan puuttujaa ja tämän tarkoitusperiä kohtaan. Kuitenkaan tilanteeseen ei voi olla puuttumatta, kun riskit ja vaarat huumeiden käytöstä tunnetaan. Tilanne on erityisen arkaluontoinen, joten vuorovaikutuksen tulee olla erityisen hienovaraisista, kunnioittavaa ja ymmärtäväistä. (Väyrynen 2009, 109–110, 120.)

Rogers ja Goldstein (2012, 157–158) kirjoittavat kirjassaan kolmesta eri tavasta kommunikoida lasten kanssa; aggressiivinen, passiivinen ja varma/vakuuttava. Passiivisesti lasten kanssa kommunikoivat eivät halua puuttua nuoren käytökseen, vaan toivovat tilanteen korjautuvan itsestään ja että nuori itse selvittää tilanteen. He pelkäävät puuttumisellaan vaikeuttavan asioita ja ovat siksi haluttomia kohtaamaan nuorta. Tätä ei pidetä kovinkaan tehokkaana strategiana, koska tämä sallii nuoren jatkaa toimintaansa, esimerkiksi huumeiden käyttöä ja nuori jää vaille vanhempien ohjausta.

Aggressiivinen lähestymistapa taas aiheuttaa helposti riitaa vanhempien ja nuoren välillä. Vanhemmat ovat taipuvaisia huutamaan ja raivoamaan nuorelle tehden tälle

tiettäväksi, kuinka väärin hän on käyttäytynyt sekä yrittävät saada nuorta tuntemaan syyllisyyttä tekemisistään. Tämä taas ajaa nuoren vastarintaan tai vetäytymään omiin oloihinsa. Nuori joko vastaa aggressiivisesti raivoamalla, tai huonommassa tapauksessa on hiljaa ja vetäytyy mököttämään. (Rogers & Goldstein 2012, 157–158.)

Vanhemmilla, jotka kommunikoivat vaikuttavasti nuoren kanssa, on parhaimmat mahdollisuudet tehdä vaikutus esimerkiksi huumeongelmaiseen nuoreen. Tämä antaa vanhemmalle mahdollisuuden ilmaista omia ajatuksia ja tunteita sekä asettaa terveitä rajoja nuorelle. Keskustelussa tulee tuoda julki kolme seuraavaa asiaa, jotta keskustelu olisi vakuuttava: ”minä ajattelen”, ”minä tunnen” sekä ”minä haluan”. ”Minä ajattelen” tuo faktoja julki syyllistämättä tai tuomitsematta ketään, koska siinä kerrotaan mitä puhuja näkee ja havaitsee. ”Minä tunnen” kertoo rehellisesti puhujan omat tunnereaktiot nostamatta kuulijaa puolustuskannalle. Keskustelun lopuksi ”minä haluan” pitää sisällään konkreettisen pyynnön käyttäytymisen muuttamisesta. (Rogers & Goldstein 2012, 157–158.)

Yhdysvaltalainen Partnership for a Drug-Free America on tuottanut tehokkaan yhteiskunnallisen mainoksen, jossa esiintyy joukko nuoria hyökäten vanhempiaan vastaan, jotka ovat puuttuneet heidän huumeiden käyttöön ja sitä myöten yksityisyyteensä. Videolla nuoret kertovat kuinka vihasivat vanhempiaan ja heidän toimintaansa. Lopuksi yksi nuorista katsoo suoraan kameraan ja sanoo vilpittömästi ”Kiitos.” (Rogers & Goldstein 2012, 164.)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Huolen puheeksi ottamisen menetelmän tarkoituksena on ottaa hankala asia puheeksi hienovaraisesti, asiakasta kunnioittavasti ja tarkoitus on samalla tarjota asianomaisille myös tukea. Jos huolen puheeksi ottamisen apuna käytetään lomaketta, siinä tulisi olla kysymyksiä, joiden avulla voidaan valmistautua puheeksi ottotilanteessa sekä arvioida tilannetta jälkikäteen. (Arnkil ym. 2005, 12.)

Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomakkeen yhtenä tarkoituksena on ottaa mahdollinen huoli nuoren päihteiden käytöstä puheeksi, jotta tilanteeseen voidaan puuttua nuorelle tarpeen mukaisella tavalla ja mahdollisimman hyvissä ajoin. Tätä pyrimme noudattamaan lomaketta tehdessämme. Päihdetyöntekijän kanssa käydessä läpi tuotosta hyvänä asiana lomakkeessa näyttäytyy se, että kysytään kuinka päihteet ovat vaikuttaneet nuoren elämään. Tämä antaa vapauden nuorelle pohdita myös päihteiden positiivisia vaikutuksia häneen ja hänen elämäänsä ja antaa nuorelle tunteen, ettei lomakkeen tarkoitus ole ”paasata” päihteistä, vaan aidosti kysyä nuoren ajatuksia asiasta.

Alkuperäisen suunnitelman mukaan olisimme halunneet haastatella muutamaa pidempiaikaista työntekijää sekä kahta päihdetyöntekijää. Lopputuloksena emme saaneet sovittua yhteistä haastatteluaikaa mikä olisi sopinut kaikille, joten päädyimme ensiksi haastattelemaan nuorisokodin kahta pidempi aikaista työntekijää. Heiltä saimme laajat ja kattavat vastaukset, joiden pohjalta oli hyvä lähteä tekemään päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomakkeen kysymyksiä. Tarkoituksemme oli myös haastatella kahta nuorisokodin päihdetyöntekijää ja kysyä heiltä teemahaas-

tattelun muodossa heidän mielipidettään millainen kartoituslomakkeen tulisi olla sekä kuvailemaan päihteidenkäytöstä ilmiönä kyseisessä nuorisokodissa.

Lääkkeiden ja alkoholin sekakäyttö on vähentynyt pikkuhiljaa vuodesta 1995, joskin tytöt käyttävät näitä yleisemmin kuin pojat (Suomalaisnuorten päihteiden käyttö on vähentynyt ja käytön riskejä pidetään aiempaa pienempinä, 2016). Tämä kirjoitus on kovasti ristiriidassa haastattelussa ilmi tulleeseen asiaan, jossa kerrotaan sekakäytön yleistyneen työntekijöiden työvuosien aikana sekä siinä, että pojat käyttävät huumausaineita enemmän kuin tytöt. Terveystieteiden tutkimuskeskus kirjoittaa sivuillaan, että (Koetut alkoholihaitat, 2018) 2000-luvun aikana alaikäisten juominen on vähentynyt huomattavasti. Näihin saattaa vaikuttaa se, mikä haastattelussakin ilmi kävi, että kyseinen nuorisokoti vastaa vastaanottotoiminnasta, jolloin iso osa sijoitettuihin nuorista sijoitetaan tänne.

Ennen kuin nuori itse aloittaa kokeilemaan päihteitä, hän on kerännyt alkoholiin liittyvää tietoa ympäristöstään, mm. lähipiiristä, muilta aikuisilta ja mediasta (Hietala, T., ym. 2010, 109–110). Tämä on erittäin tärkeä seikka ottaa huomioon lomaketta tehdessämme ja kysymyksiä laatiessamme.

Tuotoksemme on kohdistunut myös ainoastaan kyseiseen nuorisokotiin ja heille ei ole aiemmin suoritettu mitään vastaavanlaista tutkimusta. Tarkoituksena on testata lomakkeen toimivuutta nuorisokodissa ensin, joten kyseinen nuorisokoti toimisi tämän lomakkeen pilottina. Jos päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake koetaan hyväksi ja toimivaksi, voimme alkaa tarjoamaan sitä myös kaupungin muille nuorisokodeille sekä kaupungin yksityisille nuorisokodeille.

Olemme joutuneet joustamaan paljon opinnäytetyötä tehdessämme ja suunnittelemaan haastattelukertoja useaan otteeseen sekä mitä haastatteluilta oikeasti halu-

amme. Opinnäytetyön kirjoitus on ollut meille molemmille myös pitkä ja työläs projekti, joka on kulkenut työssäkäynnin ja omassa elämässä jaksamisen rinnalla pitkään. Opinnäytetyön aikana olemme kerryttäneet työkokemusta lastensuojelussa ja tätä kautta saaneet paljon ammatillista näkemystä ja tarttumapintaa siihen, millaista nuorten elämä päihteiden parissa tänä päivänä on ja millaisella lähestymistavalla heitä voisimme opinnäytetyöllämme auttaa.

6.2 Toteutusympäristönä nuorisokoti

Nuorisokodissa, jonne opinnäytetyömme teemme, on kaksi seitsemänpaikkaista yksikköä, joissa tarjotaan apua sellaisille 13–17-vuotiaille nuorille, joiden kriisiytynyt elämäntilanne vaatii ympärivuorokautista huolenpitoa. Ellosen (2008, 18) mukaan nämä nuoret sijoittuvat keskinuoruuteen. Sosiaalityöntekijä päättää nuorten sijoituksesta, joita ovat avohuollollinen ja kiireellinen sijoitus sekä huostaanotto. Sijoitus voi kestää muutamista päivistä vuosiin, mutta keskimäärin tässä nuorisokodissa sijoituksen pituus on muutamia kuukausia. Sijoituksen jälkeen tarjotaan tukea perheelle ja nuorelle vielä noin 3-4 kuukauden ajan, tarpeen mukaan.

Hoitajakson tavoitteena on tukea vanhemmuutta ja saada nuorelle voimavaroja ja positiivista asennetta, joiden avulla nuori voi irrottautua vaikeasta elämäntilanteestaan. Jakson alussa nuoren elämäntilannetta rauhoitetaan ja arvioidaan yhdessä nuoren ja tämän vanhempien kanssa sekä nuoren että koko perheen vahvuudet ja muutostarpeet. Tämän jälkeen pohditaan yhdessä ratkaisuja ja uudenlaisia näkökulmia tilanteisiin, mitkä ovat johtaneet nuoren sijoitukseen. Näiden asioiden pohjalta kartoitetaan sopivia keinoja, joilla saada muutos aikaan ja asetetaan nuorelle yksilölliset tavoitteet. Nuori opettelee sijoituksensa aikana oman elämänsä hallintaa yksilöllisten tavoitteiden avulla sekä toisten huomioonottamista yhteisten tehtävien hoitamisen muodossa.

6.3 Tutkimussuunnitelma

Toteutamme opinnäytetyön tutkimuksellisenä kehittämistyönä. Tutkimuksellinen kehittämistyö luo tuloksenaan uusia käytänteitä, ideoita tai tuotteita tai uusia palveluita työorganisaatiossa (Suvanto, M. 2014. 13). Tässä opinnäytetyössä kehittämistyö tarkoittaa tähän kyseiselle nuorisokodille tehtävää päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomaketta. Halusimme tehdä opinnäytetyömme kehittämistyönä yhteistyössä toimeksiantajan kanssa, koska silloin työn tekeminen tuntuu merkitykselliseltä ja työmme tuotos tulisi toimeksiantajan käyttöön. Toikko ja Rantanen (2009, 89) määrittelevät myös, että kehittämistoiminta on sosiaalinen prosessi, joka edellyttää ihmisten aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. Heidän mukaansa ”Osallistuminen perustuu dialogiin, jonka avulla eriosapuolet voivat tarkastella kehittämistoiminnan perusteita, toimintatapoja ja tavoitteita”. Tätä pyrimme noudattamaan koko prosessin aikana ja uskomme, että saamme nuorisokodilta tukea tähän.

Opinnäytetyömme tietopohjana käytämme tietokirjallisuutta sekä aiempaa tutkimustietoa. Kokoamme myös haastattelulomakkeen, jonka pohjalta haastattelemme nuorisokodin ohjaajia heidän kokemuksistaan ja tietopohjastaan nuorten tämän päiväiselle päihteiden käytölle ja kuinka se on vuosien mittaan muuttunut. Moilanen ja muut(2015) kirjoittavat, että haastattelu on hyvä valinta kehittämissä aineistonkeruumenetelmäksi, koska sen avulla voidaan saada nopeasti syvällistä tietoa kehittämiskohteesta.

Opinnäytetyömme on myös tapaustutkimus. KvaliMOTV-nettisivuston (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a) mukaan tapaustutkimus on yksittäisen asian tai rajatun kokonaisuuden tutkimista, eikä se rajoita menetelmävalintoja. Tapaustutkimuksen päämääränä on lisätä ymmärrystä ja tietoa tietyistä ilmiöistä, eikä sen tar-

koituksena ole luoda yleistettävää tietoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a) Opinnäytetyömme keskittyy siis teoriaosuutta lukuun ottamatta pelkästään yhteen nuorisokotiin, joten tulokset eivät ole yleistettävissä.

Opinnäytetyömme tarkoitus on kehittää tässä kyseisessä nuorisokodissa tehtävää päihdetyötä suunnitelmallisempaan suuntaan. Tavoitteenamme on ymmärtää nuorten päihdekulttuuria sekä päihteidenkäyttöä ilmiönä, jolloin voimme laatia oikeanlaiset kysymykset kartoituslomakkeeseen. Toinen tavoitteemme on löytää tietoa ja kirjallisuutta nuorten päihdekuntoutuksesta, mikä tukee myös ensimmäistä tavoitettamme. Kolmas tavoite on kehittää päihdetyön välineitä alkukartoitukseen, eli kartoituslomake nuorisokodille. Saavutettuamme nämä tavoitteet, toivomme että nuoren tarpeisiin pystytään vastaamaan entistä nopeammin. Ta-voitteiden ja teorian pohjalta olemme päätyneet kahteen tutkimuskysymykseen: ”Millainen ilmiö nuorten päihteidenkäyttö on?” ja ”Miten nuorten päihdekuntoutuksen tarve tunnistetaan tässä nuorisokodissa?”.

Alkutapaamisessa nuorisokodilla pohdimme nuorisokodin työntekijöiden kanssa, mitä he toivovat opinnäytetyöltämme. Keskustelussamme kävi ilmi, että nuorisokodilla olisi käyttöä kartoituslomakkeelle, jonka tehtävänä olisi löytää päihdekuntoutusta tarvitsevat nuoret mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Sijoitukseen tulevalle nuorelle ei lähtökohtaisesti tehdä päihteiden käyttöön liittyviä testejä, ellei valmiiksi ole huolta nuoren päihteidenkäytöstä. Halusimme tehdä sellaisen lomakkeen, jonka jokainen sijoitukseen tuleva nuori täyttää ja mikäli lomakkeen jälkeen syntyy huoli nuoresta, voidaan hänen kanssaan tehdä tarkempia testejä päihteiden käyttöön liittyen (esimerkiksi Atsume tai Audit-testit). Tämän jälkeen nuorelle voidaan tarpeen vaatiessa laatia oma päihdekuntoutussuunnitelma.

7 Opinnäytetyön eettiset periaatteet

Yksityisyyden suoja on Suomen perustuslaissa määritelty oikeus ja se on myös tutkimuseettisesti tärkeä periaate. Henkilötietolaissa on määritelty, että henkilötietojen käsittely on sallittua tutkittavan suostumuksella. Perusteena tunnistetietojen keräämiselle sekä säilyttämiselle on sen tarpeellisuus tutkimuksessa, eikä tunnistetietoja saa kerätä tai säilyttää tarpeettomasti. (Eettiset periaatteet, n.d.)

Emme aio opinnäytetyötämme tehdessä kerätä tunnistetietoja lastensuojelun asiakkaista. Kun haastattelemme nuorisokodin työntekijöitä, emme puhu asiakkaiden henkilöllisyyksistä, sillä se ei ole tutkimuksellisesti tarpeenmukaista. Emme myöskään käytä suoria esimerkkejä nuorista, vaan käsittelemme aihetta yleisellä tasolla nostamatta yksittäisiä tapauksia esille, jotta ketään nuorta ei voida tunnistaa. Tällä tavoin menetellessämme kenenkään yksityisyyden suoja ei tule loukatuksi. Näin meidän ei myöskään tarvitse pyytää tutkimukseen suostumusta asiakkailta, eikä huolehtia tunnisteellisten aineistojen säilytyksestä.

Luimme Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön keskeisiä lähtökohtia ja pohdimme niitä oman opinnäytetyöprosessimme näkökulmasta. Ensimmäisenä lähtökohtana käsiteltiin rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Oma opinnäytetyötämme tehdessämme voimme noudattaa näitä periaatteita olemalla mahdollisimman huolellisia ja tarkkoja, kun etsimme tietoa lähdeeteoksista, aikaisemmista tutkimuksista sekä kun teemme haastattelua.

Tiedonhankintaan liittyen hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdissa puhuttiin myös tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisista ja eettisesti kestävästä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmistä. Lisäksi tutkijoiden tulisi ottaa muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla huomioon niin, että he kun-

nioittavat muiden tutkijoiden tekemää työtä ja viittaavat heidän julkaisuihinsa asianmukaisella tavalla ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan. Opinnäytetyötä tehdessämme voimme noudattaa näitä periaatteita valitsemalla huolella luotettavia lähdeteoksia ja näyttöön perustuvaa tutkimustietoa. (Hyvä tieteellinen käytäntö, n.d.)

Viimeisenä lähtökohtana nostamme sen, että tutkimus suunnitellaan ja toteutetaan ja siitä raportoidaan sekä siinä syntyneet tietoaaineistot tallennetaan asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Tämä on mielestämme toteutettavissa niin, että teemme opinnäytetyöprosessimme aikana tutkimussuunnitelman ja muutenkin raportoimme sen annettujen ohjeiden mukaisesti. Opinnäytetyön teossa otetaan myös huomioon tietosuojaa koskevat kysymykset. (Hyvä tieteellinen käytäntö, n.d.)

8 Opinnäytetyössä käytettävät menetelmät ja tutkimuksen toteuttaminen

Boyce ja Nealen mukaan tutkittaessa käyttäytymistä, mielipiteitä tai tutkimusalueita, joista ei kovinkaan paljoa tiedetä, haastattelu toimii silloin hyvänä aineistonkeruumenetelmänä. Haastattelu kerää tietoa laajemmin ja syvällisemmin, kuin esimerkiksi pelkkä kyselylomake sekä haastattelija voi samalla opastaa vastaajaa ja tehdä tarvittaessa jopa uusia kysymyksiä, mikä tekee haastattelusta joustavan tiedonkeruumenetelmän. (Kananen 2015, 143.)

Haastattelemme kohderyhmästä vain muutamaa työntekijää, joten kyseessä on silloin otanta. He muodostavat vastauksillaan otoksen. Heidän vastaustensa tulokset yleistetään lopulta koko perusjoukkoon, tässä tapauksessa nuorisokodin työntekijöihin (Kananen 2015, 267, 269). Päädyimme otantaan, koska Kananen (2015, 267) mukaan oikein valituilla henkilöillä on mahdollista saada luotettavampia tutkimustuloksia kuin kokonaistutkimuksella, koska haastateltavat on valittu tarkoin perusteiden sekä näin säästämme myös aikaa.

Haastateltaviksi ohjaajiksi olemme valinneet pitkäaikaistyöntekijöitä sekä päihde-työntekijöitä, joilla on takana pitkä ura nuorisokodissa ja yleisesti lastensuojelussa. Tämän myötä uskomme heillä olevan riittävästi tietoa ja näkemystä nuorten päihteiden käytöstä ja heidän tukemisestaan nuorisokodissa.

Haastattelussa nuorisokodin ohjaajat kertovat ja arvioivat omista näkökulmistaan, millainen tarve nuorisokodilla on kehittää päihdekuntoutusta. Yksityisyydensuojan turvaamisen lisäksi haastateltaviksi valikoituivat ohjaajat nuorten sijaan myös siksi, että heillä on kokemusta ja ammatillista näkemystä, jota tarvitaan päihdekuntoutuksen tarpeen arvioinnissa. Heiltä selvitetään haastattelun avulla myös mielipiteitä ja näkökulmia siitä, millainen työskentelytapa sopisi parhaiten juuri kyseisen nuorisokodin päihdekuntoutuksessa.

Haastattelulla saamme myös työntekijöiden omaa henkilökohtaista kokemusta nuorten päihteiden käytöstä nuorisokodissa, jota emme tietokirjallisuudesta voi löytää. Tavoitteena on, että itse haastattelutilanteessa luemme vain annetut ky-symykset ja haastateltavat kertovat vapaamuotoisesti kokemuksiaan ja keskustelevat keskenään aiheesta. Puutumme tilanteeseen vain, jos haastattelu poikkeaa liikaa pääkysymyksestä tai haluamme tarkennusta johonkin asiaan.

Käytämme haastattelumuotona puolistrukturoitua teemahaastattelua. KvaliMOTV-nettisivustolla (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b) puolistrukturoitua haastattelua suositellaan tilanteisiin, joissa tietoa halutaan jostain tietyistä asioista, eikä koeta tarpeelliseksi asettaa haastateltaville kovinkaan suuria vapauksia haastattelutilanteesta. Tämä haastattelumuoto sopii tähän opinnäytetyöhön hyvin, koska kysymykset sitoutuvat ennaltamäärättyihin teemoihin. Haastattelu toteutetaan avoimilla kysymyksillä ja pyrimme muodostamaan kysymykset siten, etteivät ne ole johdattelevia.

Haastattelulomake sisältää kysymyksiä siitä, millainen tämän hetkinen tilanne nuorisokodilla on nuorten päihteidenkäytön kanssa ja miksi päihdekuntoutussuunnitelmaa tarvitaan juuri nyt. Lisäksi pyrimme selvittämään, kuinka nuorisokodissa nuorten päihteiden käyttö on muuttunut viime vuosien aikana. Haastattelussa selvitämme myös, onko ohjaajilla jotain toiveita tai ajatuksia siitä, mitä päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomakkeen tulisi pitää sisällään.

Mielestämme paras keino tallentaa haastattelu on nauhoittamalla, sillä silloin ei tule niin helposti väärinymmärryksiä, kuin esimerkiksi nopeasti muistiinpanoja tehdessä. Haastattelusta tehty nauhoite täytyy säilyttää niin, ettei se ole ulkopuolisten saatavilla. (Hyvä tieteellinen käytäntö, n.d.)

Nauhoittamisen myötä myös kirjoitusprosessi on selkeämpää ja helpompaa. Täällä varmistamme myös sen, ettei kirjaamisvaiheessa unohdu mitään oleellista. Haastattelujen ja kerätyn tiedon pohjalta teemme tuotoksen, joka on päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake.

8.1 Haastattelumenetelmä nuorisokodin ohjaajille

Haastattelukysymyksiä muodostaessa käytimme ohjeistuksena ja apuna Kanasen (2015) tekemää kyselyn tarkastuslista- taulukkoa.

TAULUKKO 25. Kyselyn tarkastuslista
Anna selvät ohjeet
Pidä kysymysten lauserakenne yksinkertaisena
Muista, että kysymyksessä on vain yksi asia, jota mitataan
Pidä kysymysmuodot vakiona, älä vaihtelee niitä liikaa
Tarvittaessa määrittele käsitteet
Esitä vaihtoehtokysymyksissä kaikki vaihtoehdot
Vältä epäselviä ilmauksia
Sijoita tausta- ja henkilökohtaiset kysymykset loppuun
Esitä kysymykset loogisessa järjestyksessä
Kysy yksi aihealue kerrallaan
Etene aihealueen sisällä yleisestä yksityiseen

(Kananen 2015, 253.)

Nuorisokodin työntekijöiden haastatteluun valitsimme kysymykset (liite 1.) tarkoin edellä mainittuja ohjeita noudattaen. Vahvistusta siihen, että kysymykset olivat tarkoituksen mukaisia, saimme siitä, että haastateltavat vastasivat seuraaviin kysymyksiin jo edellisen kysymyksen lopulla ja näin ollen kysymykset etenivät hyvänä jatkumona toisiinsa nähden.

Jouduimme useasti pohtimaan sitä, mikä on oleellista tietää ja kuinka kysymykset saadaan riittävän lyhyiksi ja selkeiksi, mutta tarpeeksi laajoiksi kattamaan kaiken mitä tietoa tarvitsemme kartoituslomaketta tehdäksemme. Järjestystä jouduimme myös

pohtimaan tarkasti, jotta se olisi tarpeeksi looginen ja etenevä. Kananen (2015, 143) kirjoittaa, että haittapuolena haastattelussa on mahdollisuus siihen, että haastattelija ohjailee liikaa haastateltavaa. Tähän pyrimme keskittymään hy-vin tarkasti mahdollisia lisäohjeita antaessamme.

9 Haastattelut

9.1 Työntekijöiden haastattelu

Haastatteluun pääsi osallistumaan kaksi pitkäaikaista työntekijää, jotka ovat olleet mukana perustamassa nuorisokotia alusta alkaen. Tarkoituksemme oli haastatella myös nuorisokodin kahta päihdetyöntekijää, mutta he olivat estyneet pääsemästä haastattelutilanteeseen. Sovimme heidän kanssaan toisen haastattelukerran, jossa keskityimme nuorisokodissa toteutettuun päihdetyöhön sekä millaista ajatusta heillä on liittyen päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomakkeesta. Tämä haastattelukerta toteutettiin täysin teemahaastatteluna, jonka teemat päätimme tämän haastattelukerran jälkeen. Näin osasimme valita teemat sen mukaan mihin aihealueisiin tarvitsimme lisää tietoa.

Opinnäytetyössämme käytämme joitain suoria lainauksia, jotta saisimme mahdollisimman todenmukaisen kuvauksen ilmiöstä, sellaisena kun se on meille kuvailtu. Haastattelun tarkoituksena on käsitellä pelkästään kyseisen nuorisokodin näkökulmaa koskien päihdetyötä, eikä haastattelun tulokset näin ollen ole yleistettävissä. Mielestämme saamme tuotua haastateltavien näkökulman parhaiten esiin käyttämällä suoraa lainausta.

9.1.1 Asiakkaiden päihteiden käytön muutokset nuorisokodissa

”Joo, mehän on tähän muutettu 2002 (lastenkodista), niin se meidän päihdehistoria on alkanut jo siellä -- lastenkodin aikaan.-- Se on, sanotaan nyt 1995–2002, kun siellä lastenkodissa oltiin ja tultiin tänne (nuorisokotiin). -- Ja siellä tietysti se ensimmäinen päihde on ollut sitten keskikalja ja kilju ja tämmöset alkoholituotteet. -- Ja kerkes olee subutex.”

Haastateltavat kertoivat, että ennen nuorisokodin perustamista nuorilta otettiin lastenkodissa virtsanäyte huume testiä varten, ja nämä vietiin terveysasemalle ja tuloksia odotettiin neljä päivää. Nämä testit eivät olleet läheskään yhtä kattavia, kuin mitä nykypäivänä käytetyt testit ovat. Sen ajan testit eivät tunnista neet kunnolla esimerkiksi subutexiä. Haastateltavien mukaan nuorisokodin alkuaikoina noin 2002–2010 huumeet eivät nuorisokodissa näkyneet, mutta jonkin verran alkoholin suurkuluttajia nuorisokodin asukkaissa oli.

”Mää muistan aina sen ensimmäisen kerran, kun yks vanhempi työntekijä tuli sanomaan: ”Tämä poika on käyttänyt kannabista, X (nimi muutettu) tee jotakin!” Mää olin, että mitä mää tässä nyt teen. Järkytys itellekki.”

Haastattelussa kävi ilmi, että huumeiden käyttö on yleistynyt nuorisokodissa vasta vuoden 2010 tienoilla. Alkuun nuoret alkoivat käyttämään enemmän kannabista, mutta pikkuhiljaa mukaan tulivat myös vahvemmat huumeaineet, kuten ekstaasi, amfetamiini, bentsodiatsepiini ja myös metamfetamiini. Haastateltavat kertoivat, että moni nuorista ei itse ole tiedostanut käyttäneensä metamfetamiinia, vaan sitä on saatettu sekoittaa esimerkiksi ekstaasin sekaan.

Huumeiden sekakäyttö on myös yleistynyt kyseisessä nuorisokodissa hurjasti alkuvuosiin verrattuna. Enää ei juurikaan käytetä vain yhtä huumausainetta, vaan kerralla useampaa. Huumetesteissä on saattanut löytyä neljääkin eri huumausainetta ja alkoholia nautittu vielä lisäksi. Yleisin sekakäytön osana käytettävä lääke on bentsodiatsepiini (Aalto ym. 2012, 72). Tämä pätee haastateltavien mukaan myös kyseisessä nuorisokodissa.

Sekakäyttö aiheuttaa suuresti huolta myös nuorisokodissa, koska tällöin nuori ei itsekään ole välttämättä varma mitä on ottanut ja näin ollen riskit ovat entistä suuremmat. Haastattelussa tuli ilmi tapauksia, jossa nuori ei itsekään tiedä käyttäneensä jotain päihdettä, minkä huumetesti tunnistaa. Esimerkiksi metamfetamiinia on sekoitettu ekstaasiin nuoren tietämättä. Tämä saattaa olla hyvinkin kohtalokasta, jos nuori käyttää jotain päihdettä tietämättään ja samalla toista päihdettä, joiden yhteisvaikutus voi olla hengenvaarallinen.

9.1.2 Päihteidenkäytön näkyvyys nuorisokodin arjessa

”Vaikka kaikki meidän nuoret ei käytä päihteitä, nii kyllähän se työllistää meitä suhteellisen paljon. Viime vuonna (2017) otettiin 232 päihdetestiä, pissatestejä ja puhallutuksia, puhallutuksia oli ehkä noin kymmenen”

Kylmäsen (2005, 41–42) mukaan nuorten päihteiden käyttö on hyvin erilaista ja siihen ajavat muun muassa sosiaalinen paine ja riippuvuus. Hietala ja muut (2010, 111) myös, että nuorten päihdeongelmissa suurimpana syynä ovat paine sosiaaliseen joukkoon kuulumisesta sekä positiiviset ja jopa ihannoivat, odotukset päihdeistä aiheutuvia myönteisiä vaikutuksia kohtaan. Hietala ja muut (2010, 111–112) kuitenkin painottavat että nuori voi saada ilman riippuvuuttakin vakavan päihteidenkäyttöön liittyvän haitan, kuten alkoholimyrkytyksen, väkivaltaista käytöstä sekä uhkarohkeutta, mikä taas altistaa nuorta tapaturmille. Huumeidenkäyttöön kuuluu myös seurannaisilmiöitä, jotka muuttavat nuoren käytöstä yleensä yhtä paljon, kuin päihtymyskin.

Seurannaisilmiöihin luetellaan lisääntynyt rahantarve, mikä johtaa helposti näpiste-lyyn sekä huumeiden välittämiseen.

Haastattelussa keskusteltiin myös niistä nuorista, jotka eivät käytä päihteitä tai käyttävät niitä hyvin harvoin ja millainen vaikutus päihteilevillä nuorilla on heihin, kun heidät sijoitetaan kyseiseen nuorisokotiin. Kyseisessä nuorisokodissa on 14 paikkaa, joista noin puolet käyttää tai on tekemisissä päihteiden kanssa. Haasteena on se, kuinka pitää päihteettömät nuoret päihteettöminä, etteivät he ota mallia ja saa oppeja päihteileviltä nuorilta, koska sosiaalinen ja ryhmäpaine ovat suuria.

”-- meillä on joskus tosi rajujakin tilanteita, kun mä muistelin, että ne näkyy välillä tosi vaarallisinakin ne päihteiden käyttäjät ja uhkaavina. ”
”Aggressiivisina meitä kohtaan (ohjaajia), muita nuoriakin kohtaan, mutta ennen kaikkea heitä itseään kohtaan. -- Nii, näitä on harvoin, mut aika ajoin niitä tilanteita on.”

Päihtyneet nuoret ohjataan aina omaan huoneeseen selviämään, eikä heillä ole asiaa yhteisiin tiloihin. Tämä tuottaa satunnaisesti haasteita, koska nuoret haluavat olla yleisissä tiloissa muiden nuorten kanssa. Haastateltavat kertovat muutamien väkivaltatilanteiden lähteneen liikkeelle tällaisesta tapauksesta, kun nuori on kieltäytynyt menemään huoneeseensa. Aiemmin viittasimme (s.18) Aallon ja muiden (2012, 216) kirjoittaneen aggressiivisuuden, impulsiivisuuden, tunteiden hallinnan vaikeuden lisäävän päihdeongelmien kehittymisen riskiä.

Teemme aiempaan tekstiin perustuen päätelmän siitä, että jos nuorella on muutenkin hankalaa säädellä omia tunteitaan ja impulsiivisuuttaan, niin päihtymystila vain pahentaa asiaa, jolloin aggressiivisuutta voi esiintyä esimerkiksi rajaamistilanteissa. Nuoren on hankala hallita itseään ja pahaa oloa halutaan tuoda ulos jollain tavalla ja koska siihen ei välttämättä löydy keinoja, saattaa se purkautua väkivaltatilanteina.

Haastattelussa tuli esille myös eroja tyttöjen ja poikien eroista päihteiden käyttäjinä. Tyttöjen kohdalla on näkynyt jonkin verran itsensä myymistä, kun taas pojat ovat enemmän mukana huumeiden myymisessä ja välittämisessä. Suurin päihteitä käyttävä ryhmä tässä nuorisokodissa on lähellä täysi-ikää olevat pojat.

9.1.3 Päihdetyö nuorisokodissa

”Ja tuli sit aika paljon rajumpana sitten tietysti siinä oli eka parin kolmen vuoden jakso mitä meidänkin nuoria karrattiin katkopaikoille kun eihän meillä ollut minkäänlaista tietoa päihdetyöstä niin ymmärtää sitte.”

Haastattelussa tullut myös ilmi iso huoli siitä, että nykyään osa päihteilevistä nuorista tarvitsee jopa lääkkeellistä katkoa. Näiden nuorten päihteiden käyttö on ollut runsasta, he ovat käyttäneet pidemmän aikaa päihteitä ja paljon, joten heidän vieroitusoireet voivat olla todella rajuja. He voivat olla jopa kuoleman vaarassa, jos päihteiden käyttö katkaistaan heti. Näissä tapauksissa nuoria on käytetty lääkärissä ja heille on saatu lääkkeellistä apua vieroitusoireisiin.

”Nii kyllä nuoretkin luottaa siihen päihdetyöntekijöiden tietouteen ja ohjeistukseen, kummatkin sellasia työntekijöitä, että pystyy hyvin luomaan suhteen nuoreen ja ei oo vastenmielisiä ne keskustelut”

”Tietysti omaohjaajan rooli on myös tärkeää ja yhteistyö vanhempien kanssa ja psykologi taustatukena (kaupungin lastensuojelulaitosten yhteinen) ja kaikki kaupungin tarjoama päihdetyö.”

Päihdetyöntekijä luo jatkumon nuoren päihdekuntoutukseen säännöllisillä tapaamisilla ja heillä on viime käden tietämystä päihdetyöstä nuorten parissa. He luovat tie-

tynlaisen suhteen nuoren kanssa ja keskittyvät nuoren päihteiden käyttöön syvemmin.

Nuorisokodissa pyritään hankkimaan päihdetietoutta koko ajan lisää, ei pelkästään päihdetyöntekijöille, vaan koko työyhteisölle. Tätä pyritään toteuttamaan koulutuksilla ja rohkaisemalla työntekijöitä opiskelemaan aiheesta lisää. Tavoitteena olisi kouluttaa myös lisää päihdetyöntekijöitä, koska niin iso osa nuorisokodin nuorista loppujen lopuksi käyttävät päihteitä tai on päihteistä kiinnostuneita. Näin heille saisi tehokkaammin ja nopeammin avun.

”--nuori tulee tänne ja käyttää paljon päihteitä, nii mitenkä niinku odotetaan, että se katkee seinään tässä näin. -- yhen nuoren ja vanhemman kanssa oltiin keskustelussa ja vanhempi pahoitteli kovasti sitä, et nuori edelleenkin käyttää kannabista. Mutta nuori sanoi siihen vastaukseksi hänelle, että ”minä käytin joka päivä silloin kun minä tulin. Nyt minä käytän vaan kerran viikossa.” Mut mä en niinku jotenkin sisäistänyt sitä, et tässä on kauhea edistys askel tullut. Kun meiltä odotetaan vaan sitä täydellisyyttä sitten, että kokonaan päihteettä. Et sellainen asennemuutos varmaan meidän työssä ja aikuisuudessa ja omassa ammatillisuudessa, nii täytyy havainnoida se edistyminen mitä siinä on tapahtunut—.”

Nuoren päihdeongelmien hoidossa on tuloksellisuuden kannalta tärkeää ja oleellista luoda selkeästi määriteltäviä tavoitteita, joihin nuori pystyy sitoutumaan. Jos joissain tilanteissa ei ole realistista, että nuori lopettaisi päihteidenkäytön kokonaan, voi tavoitteena olla käytön vähentäminen ja siitä aiheutuvien haittojen minimoiminen. (Aalto ym. 2009, 61.)

Lastensuojelun näkökulmasta tämä voi olla jokseenkin ongelmallista, mutta niin kuin haastateltavatkin totesivat, tähän aiheeseen tulisi tarttua enemmän ja asiaa tulisi tuoda julki enemmän. Nuori voi olla todella syvällä päihteiden käytössä, jolloin lopettaminen kerralla on täysin mahdotonta, nuoren terveyttäkin ajatellen. Mutta koska kyse on alaikäisistä ja laki on ehdottomampi heidän kohdallaan, ei jää nuorisokodin työntekijöille hirveästi liikkumavaraa.

9.1.4 Päihdetyön kehittämisen tarve nuorisokodissa

”Tuntuu, et päihteileviä nuoria tulee meille koko ajan – nyt melkein kaikki on ollut. -- Karkeasti sanottuna yleensä yli puolet meillä on päihteileviä nuoria, reilustikin yli puolet. Tai ainakin, jos itse ei käytä, nii on kiinnostusta ja jonkinlainen kosketus päihteisiin.”

”Tosin johtavilta sosiaalityöntekijöiltähän tulee, tai tämän vuoden ajan on tullut viestiä, että se, mikä viime vuonna on ollut ongelmana nämä 17 vuotiaat, kovasti päihteilevät -- huumeilevat nuoret miehet ovat rajusti tippuneet, et niitä ei ole enää.”

Tämä ei ole kuulemma näkynyt nuorisokodin tilastoissa. Haastateltavat pohtineet tämän johtuvan siitä, että nuorisokoti vastaa kaupungissa toisena nuorisokotina vastaanottoimmasta ja keskimäärin hoitoaika on noin kolmesta neljään kuukautta, jolloin suurin osa heistä päätyy heille. Tämä voi olla yksi syy siihen minkä takia päihteilevien 17-vuotiaiden nuorten miesten väheneminen ei näy kyseisessä nuorisokodissa.

Haastateltavat kertovat, että kyseisen nuorisokodin tarkoitus on vastata päihteilevien nuorten avun tarpeeseen, joten on tärkeää kehittää päihdetietämystä ja päihdetyötä koko ajan. Nuoren elämäntilanne tulee olla myös hyvällä mallilla, ennen kuin nuoria kotiutetaan.

		Perusopetus 8. ja 9. lk			Lukio 1. ja 2. vuosi			Ammatillinen oppilaitos		
		Sukupuoli: yhteensä	Pojat	Tytöt	Sukupuoli: yhteensä	Pojat	Tytöt	Sukupuoli: yhteensä	Pojat	Tytöt
Omalla paikkakunnalla helppo hankkia huumeita, %	Arvio mahdollisuuksista hankkia huumeita. Vastanneiden lkm.	71 233	34 574	36 254	34 574	14 263	20 160	30 084	16 846	13 065
	Arvio mahdollisuuksista hankkia huumeita: erittäin helppoa, %	8,2	10,2	6,3	7,4	9,0	6,2	15,0	15,9	13,8
	Arvio mahdollisuuksista hankkia huumeita: melko helppoa, %	30,6	29,5	31,6	38,7	38,6	38,9	37,8	35,8	40,6
	Arvio mahdollisuuksista hankkia huumeita: melko vaikeaa, %	19,0	19,5	18,7	16,4	18,7	14,8	10,5	11,4	9,2
	Arvio mahdollisuuksista hankkia huumeita: erittäin vaikeaa, %	6,8	7,9	5,8	3,3	4,2	2,7	2,7	3,4	1,8
	Arvio mahdollisuuksista hankkia huumeita: ei tiedä, %	35,3	33,0	37,6	34,2	29,6	37,4	34,0	33,5	34,6

(Kouluterveyskyselyn tulokset nuorilla 2017.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämässä vuoden 2017 kouluterveyskyselyssä käy ilmi, että nuoret pitävät huumeiden saatavuutta yleisesti helppona. Perusopetuksen 8. ja 9.-luokkalaisista 8,2 % pitää huumeiden hankkimista omalla paikkakunnalla erittäin helppona. Melko helppona huumeiden hankkimista pitää jopa 30,6 %. Lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista huumeiden hankkimista erittäin helppona piti 7,4 % opiskelijoista ja melko helppona 38,7 %. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista 15 % arvioi huumeiden hankkimisen erittäin helpoksi ja melko helpoksi 37,8 %. Kaikissa edellä mainituissa ryhmissä pojat arvioivat huumeiden hankkimisen helpomaksi kuin tytöt. Yhteensä kyselyyn vastanneita oli 71 233. (Kouluterveyskyselyn tulokset nuorilla 2017 2019.)

9.1.5 Huomioita kartoituslomakkeen laatimisesta

Haastateltavat keskustelivat myös hetken mitä pitäisi ottaa huomioon kartoituslomaketta tehdessä. Keskeisinä asioina tulivat esille mitä päihteitä nuori on käyttänyt, milloin on aloittanut päihteiden käytön, kuinka tiivistä käyttö on, miten nuori kokee päihteiden käytön ja onko tullut haittavaikutuksia, kuten sammumisia ja sairaala käyntejä päihteidenkäytön takia. Ilmi tuli myös tarve saada tietää kaveripiirin suhtau-

tumisesta nuoren päihteidenkäyttöön, tietävätkö vanhemmat/huoltajat päihteiden käytöstä ja onko nuori ollut päihteiden takia tekemisissä viranomaisten kanssa.

Toiveena olisi saada päihdekuntoutuksen kartoituslomake perustietolomakkeen yhteyteen. Päihteitä käyttäviä nuoria on sen verran paljon, että olisi erityisen tärkeää saada lomake heti tulotilanteeseen, koska silloin haastateltavien mukaan nuori on vastaanottavaisin ja vastaa kysymyksiin avoimemmin, kuin sijoituksen edetessä.

9.2 Päihdetyöntekijän haastattelu

Haastattelun jälkeen emme nähneet tarpeelliseksi esittää samoja kysymyksiä uudelleen päihdetyöntekijöille, koska saimme haastattelusta jo laajasti materiaalia tutkimustuloksia varten. Meitä kiinnosti enemmän heidän mielipiteensä ja näkemyksensä itse päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomakkeesta ja sen sisällöstä sekä päihteiden näkyvyydestä ja vaikutuksesta kyseisessä nuorisokodissa. Toteutimme haastattelun teemahaastatteluna, jossa päädyimme kahteen teemaan: ”Päihteiden näkyvyys nuorisokodissa” sekä ”Ajatuksia päihdekuntoutuksen tarpeen arviointi lomakkeesta”. Haastatteluun pääsi osallistumaan toinen päihdetyöntekijöistä.

9.2.1 Ajatuksia päihdekuntoutuksen tarpeen kartoituslomakkeesta

Haastattelussa käytiin keskustelua siitä, pitäisikö lomakkeen sisältää kysymyksiä liittyen siihen miksi nuori käyttää alkoholia. Loppujen lopuksi tulimme siihen tulokseen, että ”miksi” kysymykset kuuluvat enemmän päihdekuntoutukseen, eikä siksi ole oleellinen kysymys arviointivaiheessa. Arviointivaiheen tarkoituksena on selvittää millainen ja kuinka laaja päihdehistoria nuorella mahdollisesti on tai on ollut. Päihde-

työntekijä näki myös tarpeelliseksi avata lomakkeessa sitä mitä päihteillä tarkoitetaan, jotta lomake olisi mahdollisimman selkeä nuorelle.

Tärkeäksi aiheeksi nousi myös tieto lapsen lähipiirin, kaveripiirin, vanhempien ja lähiaikuisten päihteiden käytöstä, koska nuoret ottavat lähiympäristöstään hyvin paljon vaikutteita. Samoin keskustelimme sanan ”läheinen” merkitystä. Tulimme siihen tulokseen, että päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen arviointilomakkeeseen kirjoitamme läheisen ja vanhemman määritelmäksi lähiaikuinen. Tämä kattaa aikuiset, kenet nuori itse kokee elämässään läheisiksi ja merkityksellisiksi omassa elämässään.

9.2.2 Päihteiden näkyvyydestä nuorisokodissa

Saamiemme tilastojen ja tietojen mukaan huumausainelöydösten pitäisi olla kyseisessä nuorisokodissa laskussa, koska nuoret osaavat hyvin peitellä käyttöönsä, mutta silti huumausainelöydösten määrä on kasvanut vuosi vuodelta. Soikkeli ja muut (2011, 13) kirjoittavat, että päihteet tuottavat myös valtavia määriä laitonta rahaa, joten rikollisten tahojen intressissä ei ole millään tavoin vähentää kysyntää. Tämä tukee myös osittain päihdetyöntekijän pohdintaa siitä, että rikollismaailma on edelleenkin kymmenen askelta edellä, kuin esimerkiksi aikuiset, jotka nuoria yrittävät auttaa

Haastattelussa keskustelimme myös huumausainetesteistä, joita kyseisessä nuorisokodissa käytetään. Nuorisokodissa on käytetty kesästä 2016 kesään 2018 asti huume-testiä, joka tunnistaa kymmenen eri huumausainetta virtsasta. Kesästä 2018 eteenpäin he ovat käyttäneet huume-testiä, joka tunnistaa jo kaksitoista eri huumausainetta virtsasta. (Pikatestejä huumeanalytikkaan, n.d.). Aiempina vuosina käytetyt huume-testit eivät ole olleet näin laajoja taikka tarkkoja. Tämä voi osittain selittää huumausaineiden käytön lisääntymisen nuorisokodissa, koska aiemmin ei välttämättä kaikkia käytettyjä huumausaineita ole huomattu, vaikka virtsanäytteestä testi olisikin

testattu. Huumetesti havaitsee myös synteettisen kannabiksen, mikä ei näkynyt aiemmissa seuloissa, joten tämä huumausaine on saattanut jäädä aiemmilta vuosilta huomaamatta, koska tuloksia ei ole saatu.

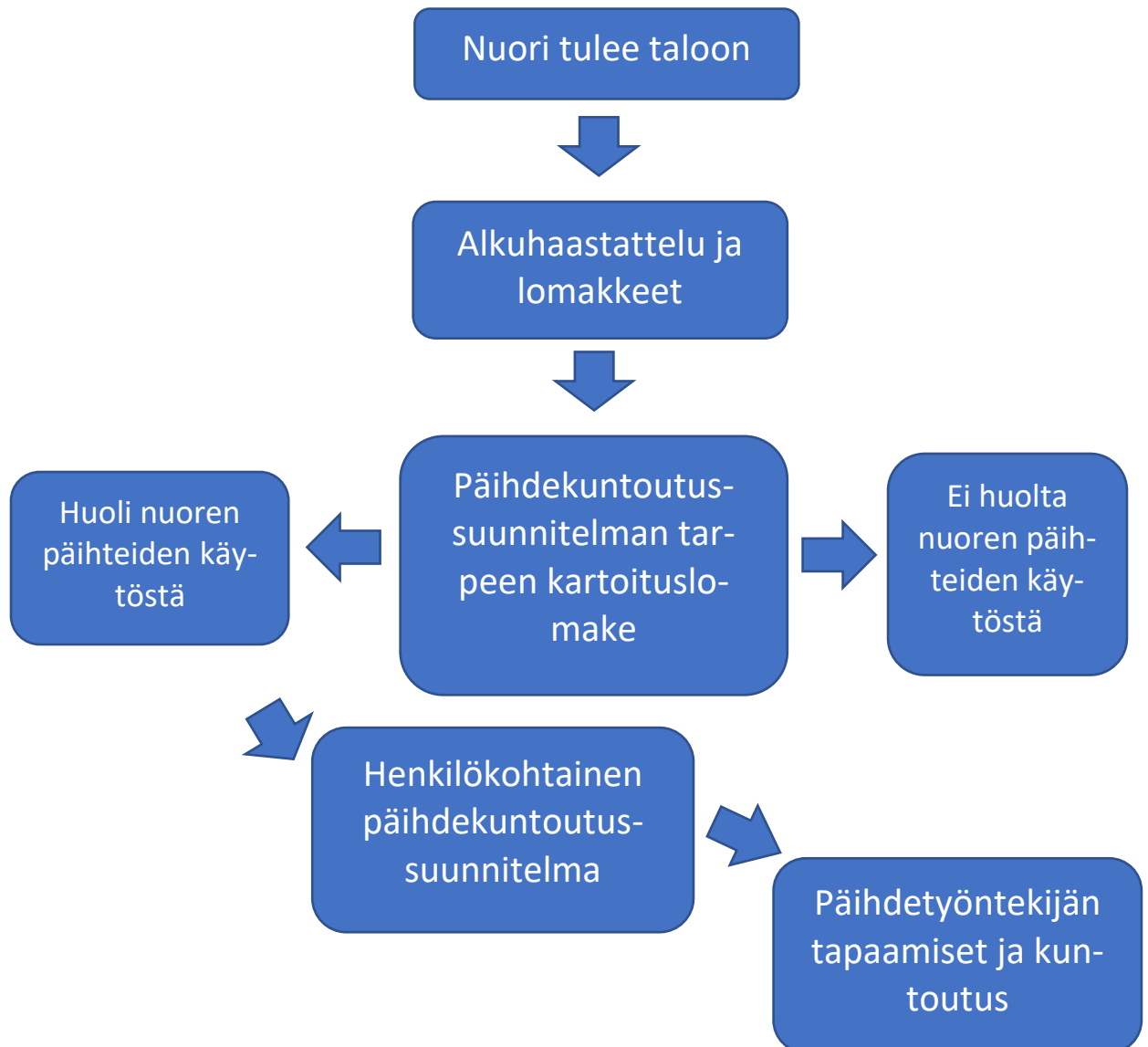
Toinen syy miksi nuorisokodissa huumausaineiden käyttö nuorten keskuudessa on lisääntynyt saattaa johtua huumausaineiden helpomman saatavuuden takia. Päihdeyöntekijän mukaan nuoret käyttävät nykyään yleisesti Tor-verkkoa, jossa huumausaineita on helppo ostaa ja myydä nimettömästi. Tämä näkyy myös kyseisessä nuorisokodissa. Mikä Tor on? (n.d.) nettisivustolla kirjoitetaan, että Tor-verkko on helposti asennettava sovellus, jossa voi toimia nimettömästi ja näin ollen välttyä verkkovakoilulta, kommunikoida vapaasti ja säilyttää yksityisyydensuojan. Sivustolla kirjoitetaan myös, että näin edistetään viestinnän yksityisyyttä ja demokratiaa, tarjotaan ihmisille anonymiteettiä sekä annetaan mahdollisuus kiertää sensuuria. (Mikä Tor on? n.d.)

Haastattelussa ilmeni myös ristiriitaa. Nuoret saavat nykyään hyvin paljon ja helposti tietoa huumausaineisiin liittyvissä asioissa internetin välityksellä, esimerkiksi siitä kuinka kauan jokin tietty huumausaine tulee virtsassa näkymään ja tietoa siitä, kuinka he voivat manipuloida huumetestejä. Tiedon saanti on nopeaa ja huumausaineiden välitys ja osto helppoa nykyajan puhelimien välityksellä. Nuoret ovat myös hyvin laskelmoivia esimerkiksi siitä, jos heiltä tänään otetaan huumetesti, niin on epätoimennäköistä, että se otetaan parin päivän sisällä uudestaan, jolloin on otollinen hetki käyttää jotain lyhytkestoista huumausainetta.

9.3 Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake

Pohdimme yhdessä haastateltavien kanssa mihin kohtaan lomake olisi hyvä sijoittaa nuoren saapuessa taloon. Kyseisellä nuorisokodilla on käytössä jo sijoituksen alussa täytettäviä tietolomakkeita, joten päädyimme liittämään lomakkeen tähän samaan monistenippuun. Haastattelussa käynyt ilmi, että nuori on otollisimmillaan kerto-

maan itsestään asioita pari päivää sijoituksen alussa ja silloin olisi hyvä kysyä juuri oikeita kysymyksiä, joiden avulla voidaan keskittyä olennaisiin ongelma-kohtiin ja nuorta voidaan auttaa juuri hänelle sopivalla tavalla.

Kuvio 1. Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomakkeen sijoittuminen prosessissa, kun nuori sijoitetaan nuorisokotiin.

Kartoituslomaketta tehdessämme palasimme useasti haastatteluun ja pohdimme vastaako lomake sitä, mitä nuorisokoti meiltä on tilannut. Tavoitteena oli kuitenkin pysyä mahdollisimman yksinkertaisissa kysymyksissä ja pitää lomake mahdollisimman lyhyenä.

Lähteet

Aalto, M.; Alho, H.; Kiianmaa, K. & Seppä, K. 2012. Huume- ja lääkeriippuvuudet. Saarijärvi: Kustannus Oy Duodecim.

Arnkil, T & Eriksson, E. 2005. Huoli puheeksi- Opas varhaisista dialogeista. Saarijärvi: Gummerruksen kirjapaino oy.

Bardy, M. 2009. Lastensuojelun ytimessä. Tampere: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2013

Bentsodiatsepiini. n.d. Päihdelinkki.fi. Viitattu:17.11.2018.

<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/bentsodiatsepiini>

Eettiset periaatteet. N.d. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu: 22.2.2017.

<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi/mistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet#3>

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy

Goldstein, L. & Rogers, P.D. 2012. Tunnista nuorten huume- ja alkoholiongelmat. Suomennos Kangasniemi, K. Hämeenlinna: Minerva kustannus oy

Havio, M., Inkinen, M & Partanen, A. 2009. Päihdehoitotyö. Jyväskylä: Tammi.

Heino, T.; Hyry, S.; Ikaheimo, S.; Kuronen, M. & Rajala, R. 2016. Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa- hankkeen (2014-2015) päätulokset. Viitattu:10.1.2018

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130536/URN_ISBN_978-952-302-644-5.pdf

Heiskanen M. & Surakka T. 2014. Ruohojumala: äiti, tytär ja kannabisarki. Espoo: Kirja X.

Hietala, T.; Kaltiainen, T.; Metsärinne, U. & Vanhala, E. 2010. Nuori ja mieli – koulu mielenterveyden tukena. Latvia: Tammi.

Humala ja krapula. 2016. Päihdelinkki. Viitattu: 15.9.2018.

<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/alkoholi/humala-ja-krapula>

Huumausainekuolemat. N.d. Tilastokeskus. Viitattu: 2.11.2018

<https://www.stat.fi/meta/kas/huumausainekuol.html>

Hyvä tieteellinen käytäntö. N.d. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu: 22.2.2017. <http://www.tenk.fi/fi/htk-ohje/hyva-tieteellinen-kaytanto>

Jaatinen, J. 2000. Viattomuuden tarinoita. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino OY
Johdanto nuoruusikään, N.d. Nuorten mielenterveystalo.fi. Viitattu: 9.9.2017.
https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/nuorten_mielen_terveysongelmat/Pages/Johdanto-nuoruusik%C3%A4%C3%A4n.aspx

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Suomen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print.

Kannabis. N.d. Päihdelinkki.fi. Viitattu: 17.11.2018.
<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/pikatieto/kannabis>

Knuuti, U; Kotovirta, E; Leppo, A; Tanhua, H & Virtanen, A. 2011. Huuometilanne suomessa 2011. Tampere: Juvenes Print- Tampereen yliopistopaino oy

Koetut alkoholihaitat. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu: 12.11.2018.
<https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/nain-suomijuo/koetut-alkoholihaitat>

Kouluterveyskyselyn tulokset nuorilla 2017. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2019. Viitattu: 20.1.2019
https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset

Kylmänen, P. 2005. Kun kaikki muuttuukin... Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Helsinki: Tammi

Lastensuojelu 2013, 2014. Viitattu: 10.1.2018
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116946/Tr26_14.pdf?sequence=5

Lastensuojelu 2016, 2017. Viitattu: 10.1.2018
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135628/Tr43_17_LASU.pdf?sequence=3

Mikä Tor on? N.d. Viitattu: 03.1.2019 <http://tor.ffi.org/>

Moilanen, T; Ojansalo, K & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät- Uudenlais-ta osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro oy

Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät- puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. 2009. (toim.) Raitakari, S & Virokangas, E. Jyväskylä: Gummerus

Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimusten tulokset
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129809/URN_ISBN_978-952-302-572-1.pdf?sequence=1

Näin Suomi juo. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu: 18.11.2018.
<https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/nain-suomi-juo>

Piisi, R. 2001. Huumetyö. Tampere: Tammi.

Pikatestejä huumeanalytikkaan. Nal von Minden Drug Screen®. N.d.

Päihdeongelmat N.d. Nuorten mielenterveystalo.fi. Viitattu: 10.10.2018
https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/nuorten_mielen_terveysongelmat/Pages/paihdeongelmat.aspx

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkójulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 10.1.2018
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html

Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkójulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu: 10.1.2018
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Juva: WSOY

Soikkeli, M., Salasuo, M., Puuronen, A. & Piispa, M. 2011. Se toimii sittenkin- kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Unigrafia

Suomalaisnuorten päihteiden käyttö on vähentynyt ja käytön riskejä pidetään aiempaa pienempinä, 2016. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu: 18.11.2017.
<https://www.thl.fi/fi/-/suomalaisnuorten-paihteiden-kaytto-on-vahentynyt-ja-kayton-riskeja-pidetaan-aiempaa-pienempina>

Suvanto, M. 2014. Uusia työmalleja työelämän kehittämiseen- Tutkimuksellinen kehittämistyö ylempi AMK- tutkinnossa. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/85931/2014_D_13_Uusia_malleja_tyoelaman_YAMK.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Toikko, T & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino

Väyrynen, S. 2009. Nuorten kokemuksia huumeiden käyttöön puuttumisesta. Teoksessa

Raitakari, S. & Virokannas, E. (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. 2008. Nuorisotutkimusverkosto /Nuorisotutkimusseura julkaisuja 96.

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset

1. Mitä päihteitä nuorisokodin alkuaajan asiakkaat käyttivät? Millaista se oli?
2. Miten asiakkaiden päihteidenkäyttö on muuttunut alkuajoista nykypäivään?
3. Miten nuorten päihteidenkäyttö näkyy nuorisokodin arjessa?
4. Miten päihdetyötä on tehty nuorisokodissa tähän mennessä?
5. Miksi tarve kehittää päihdetyötä on juuri nyt?
6. Mihin meidän tulisi kiinnittää huomiota kartoituslomaketta laatiessamme?

Liite 2. Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake

Päihdekuntoutussuunnitelman tarpeen kartoituslomake

Nimi:

1. Millainen suhtautuminen sinulla on päihteisiin (alkoholi, huumeaineet kuten kannabis, lääkkeet, ekstaasi, amfetamiini)?
2. Oletko käyttänyt jotain päihteitä (alkoholi, huumeaineet)? (jos vastaat kysymykseen ei, hyppää kohtaan 7.)
3. Mitä päihteitä olet käyttänyt?
4. Minkä ikäinen olet ollut ensimmäisen päihdekokeilusi aikana?
5. Kuinka useasti olet käyttänyt edellä mainitsemiasi päihteitä?
6. Miten päihteidenkäyttö on vaikuttanut elämääsi (positiiviset ja negatiiviset vaikutukset)?

7. Mitä vanhempasi tietävät päihteiden käytöstäsi?

8. Oletko koskaan sammunut, joutunut sairaalaan tai ollut viranomaisten kanssa tekemisissä päihteiden käytön takia?

9. Millainen suhtautuminen lähiaikuisillasi on päihteisiin?

10. Millainen suhtautuminen kaveripiirilläsi on päihteisiin?

11. Millaista päihteidenkäyttö on lähiaikuisillasi ja mitä he käyttävät?

12. Millaista päihteidenkäyttö on kaveripiirissäsi ja mitä he käyttävät?